

Investeren met *ambitie*

Onderwijskansen voor iedereen

MEMORANDUM 2019-2024

De Vlor is de strategische adviesraad voor het beleidsdomein Onderwijs en Vorming. Vertegenwoordigers uit het hele onderwijslandschap en van de sociaal-economische en sociaal-culturele organisaties overleggen in de Vlor over het onderwijs- en vormingsbeleid. Op basis daarvan geeft de Vlor adviezen aan de Vlaamse minister bevoegd voor Onderwijs en Vorming en aan het Vlaams Parlement.

Colofon

v.u. Mia Douterlungne, administrateur-generaal Vlor
Grafisch ontwerp: Wilderzicht

D/2018/6356/2
januari 2019

Zenithgebouw
Koning Albert II-laan 37
1030 Brussel
02 219 42 99

Het memorandum is digitaal beschikbaar op de website www.vlor.be.
Papieren exemplaren kunnen bijkomend besteld worden via de publicatiedatabank van de Vlaamse overheid www.vlaanderen.be/nl/publicaties

Woord vooraf

Een memorandum van de onderwijsactoren

De Vlaamse, federale en Europese verkiezingen zijn een belangrijk scharniermoment. Ze zullen bepalen wat de nieuwe beleidsprioriteiten zijn voor de volgende vijf jaar. Waar willen we naartoe met onze samenleving? En welke richting moet onderwijs daarin geven?

Als overlegplatform van onderwijsactoren vangt de Vlaamse Onderwijsraad signalen op van het brede onderwijsveld. Met de inbreng van wetenschappers en praktijkdeskundigen en door genuanceerd te luisteren naar elkaar, geeft de Vlor onderbouwde adviezen om het beleid vorm te geven en/of bij te sturen. Dat maatschappelijk draagvlak is essentieel voor de vernieuwing en verbetering in het onderwijs.

Dit memorandum is een werkstuk van alle leden van de Vlaamse Onderwijsraad. Onderwijsverstrekkers, vakbonden, verenigingen van ouders, scholieren en studenten, socio-culturele en socio-economische organisaties, directeurs van scholen en centra leerlingenbegeleiding, ervaringsdeskundigen, wetenschappers, ... hebben de voorbije maanden rond de tafel gezeten om een krachtige boodschap te formuleren naar toekomstige beleidsmakers. Het resultaat van dit evenwichtig overleg is een toekomstgericht appel:

- rekening houdend met belangrijke trends, onderzoeken en vaststellingen in het onderwijsveld en de brede samenleving;
- omkijkend naar wat beleidsmatig gerealiseerd werd en met de nodige aandacht voor tijd, zorg en ondersteuning voor een goede implementatie;
- vooruitkijkend met engagementen van de onderwijspartners en suggesties voor nieuwe beleidsassen.

U hoort nog van ons! De Vlor vertaalt binnenkort zijn memorandum in concrete actiepunten voor de nieuwe beleidsploeg en in verder advieswerk en visie-ontwikkeling. Investeren met ambitie en onderwijskansen voor iedereen. Met deze krachtlijnen wil de Vlor ideeën delen, inspiratie bieden en verbindend werken aan een kwaliteitsvol onderwijs voor iedereen.

Ann Verreth
algemeen voorzitter

Mia Douterlungne
administrateur-generaal

Inhoud

Een memorandum van de onderwijsactoren	3
Nieuwe uitdagingen voor de komende vijf jaar	8
Toelichting bij de structuur	9
ZEVEN ONDERWIJSPRIORITEITEN	11
1. Investeer in een brede en ambitieuze en kwaliteitsvolle vorming	11
Vaststellingen	12
Vaststelling: Uitdagingen voor leerinhouden	12
Vaststelling: Uitdagingen in onderwijsresultaten	13
Vaststelling: Ambitie verantwoorden	14
Vaststelling: Lerenden hebben nood aan een positief leer- en leefklimaat	14
Beleidslijnen om op verder te werken	15
Nieuwe beleidsassen	16
Ambitieuze voor iedere lerende op alle domeinen	16
Ambitieuze op alle vormingsdimensies	16
Ambitieuze om leerdrempels te slechten	17
2. Investeer in voldoende onderwijscapaciteit en uitdagende leeromgevingen	19
Vaststellingen	20
Vaststelling: Onderwijsinstellingen hebben nood aan meer capaciteit om alle lerenden een plaats te geven	20
Vaststelling: De kwaliteit van onderwijsgebouwen blijft zorgwekkend	20
Vaststelling: De architectuur van onderwijsinstellingen moet anders	21
Vaststelling: Mobiliteit rond en naar onderwijsinstellingen	22
Beleidslijnen om op verder te werken	22
Nieuwe beleidsassen	23
Intensifieer en versnel de modernisering van onderwijsinfrastructuur	23
Stimuleer onderwijsinstellingen om uitdagende leerplekken te worden	24
3. Investeer in levenslang en levensbreed leren	27
Vaststellingen	28
Vaststelling: De participatie aan levenslang en levensbreed leren blijft ondermaats	28
Vaststelling: Het volwassenenonderwijs mist een positief elan	28
Vaststelling: Een kwalificatie secundair onderwijs is een must. Een kwalificatie hoger onderwijs wordt steeds belangrijker	28
Vaststelling: Meer vormingskansen om het leven in eigen handen te nemen	29
Beleidslijnen om op verder te werken	30
Nieuwe beleidsassen	30
Formuleer samen met het volwassenenonderwijs een duidelijke missie	30

Vertaal levenslang leren in een ruim en flexibel aanbod binnen het hoger onderwijs ..	32
4. Investeer in gelijke onderwijskansen tijdens de hele onderwijsloopbaan	35
Vaststellingen	36
Vaststelling: Het huidige gelijke onderwijskansenbeleid heeft onvoldoende effect	36
Vaststelling: Diversiteit anno 2018	36
Beleidskaders om op verder te werken	37
Nieuwe beleidsassen	38
Maak van gelijke onderwijskansen de rode draad in het onderwijsbeleid	38
Ontwikkel een beleid voor kostenbeheersing en sociale omkadering	39
Maak werk van een gezamenlijk werkkader voor verschillende beleidsdomeinen ..	39
5. Investeer in inclusief onderwijs	41
Vaststellingen	42
Vaststelling: Mensen met een handicap zijn maatschappelijk kwetsbaar	42
Vaststelling: Mensen met een handicap participeren te weinig aan hoger onderwijs en aan levenslang en levensbreed leren	42
Vaststelling: Het M-decreet is een stap vooruit maar er zijn nog vele overblijvende beleidsuitdagingen	42
Vaststelling: Inclusie in onderwijs, een weerspiegeling van een maatschappelijk emancipatieproces?	43
Beleidskaders om op verder te werken	44
Nieuwe beleidsassen	44
Pragmatisme koppelen aan verdere visie-ontwikkeling	44
Bouw het M-decreet verder uit om zo inclusief basis- en secundair onderwijs vorm te geven	44
Maak werk van een actiever beleid voor de doorstroom van studenten met beperkingen naar het hoger onderwijs, het volwassenenonderwijs en de arbeidsmarkt ..	45
Maak werk van een gezamenlijk werkkader voor verschillende beleidsdomeinen ..	45
6. Investeer in onderwijsprofessionals	47
Vaststellingen	48
Vaststelling: Er zijn onderwijsgevenen te kort	48
Vaststelling: Lerarenberoep onder druk	48
Vaststelling: Zorgen om schoolleiderschap	49
Vaststelling: Zorgen om de maatschappelijke status van leraren	49
Vaststelling: De samenstelling van het lerarenkorps weerspiegelt te weinig de maatschappelijke realiteit	50
Beleidslijnen om op verder te werken	50
Nieuwe beleidsassen	51

Geef vertrouwen aan onderwijsprofessionals en zorg dat ze kunnen en mogen functioneren als professionals	51
Versterk de hervorming van de lerarenopleidingen en integreer levenslang leren voor onderwijsprofessionals	52
Realiseer een loopbaanpact voor alle onderwijsprofessionals (m.i.v. de schoolleiders).....	53
Zorg voor een aantrekkelijker directeurenambt	53
7. Investeer in sterke en participatieve onderwijsinstellingen	57
Vaststellingen	58
Vaststelling: De leefwereld van kinderen, jongeren en gezinnen verandert.....	58
Vaststelling: Participatie in onderwijs, een uitstekende leerschool voor de burgers van morgen	59
Vaststelling: Een instrumentele kijk op onderwijsinstellingen.....	59
Beleidskaders om op verder te werken	60
Nieuwe beleidsassen	60
Een krachtige ondersteuning van het beleid van onderwijsinstellingen	60
Maak van de onderwijsinstellingen de motor in het kwaliteitsbeleid.....	61
Lerenden, ouders, onderwijsteams maken samen school	62
DRIE KRITISCHE VOORWAARDEN	65
1. Financiering van onderwijs	65
Onderwijs is een sleutelsector.....	66
Onderwijsbegroting onder druk	66
Voorstel van aanpak	67
2. Samen onderwijsbeleid maken.....	69
Gedragen beleid vanuit een gezamenlijke verantwoordelijkheid voor onderwijs	70
Strategische beleidsvoering	70
Het advies- en overlegstelsel	71
3. Partnerschappen met andere beleidsdomeinen	73
Onderwijsbeleid krijgt vorm vanuit een eigen engagement voor de lerende en zijn ontwikkeling	74
Een assertief onderwijsbeleid binnen transversale beleidsprojecten.....	74
Onderwijs heeft hoge verwachtingen ten opzichte van andere beleidsdomeinen	76
VERDER LEZEN?	78
Adviezen Vlor	78
Strategische verkenning	81
Andere bronnen	81

INLEIDING

Nieuwe uitdagingen voor de komende vijf jaar

Het is stilaan een traditie dat de Vlaamse Onderwijsraad bij het aantreden van een nieuwe regering een memorandum publiceert. Het memorandum is een bijdrage tot het publieke debat voorafgaand aan de verkiezingen over de strategische keuzes die het onderwijsbeleid moet maken.

De tekst bevat de gemeenschappelijke verwachtingen van alle onderwijspartners die zetelen in de Vlor. De aanbevelingen zijn daardoor breed gedragen. De Vlor werkt daarnaast nog aan andere strategische visies en adviezen die belangrijk zijn om het beleid van een volgende regering te inspireren:

- een **reader** die wetenschappers een platform biedt om te verduidelijken vanuit welk perspectief zij naar onderwijs kijken. Wat beschouwen zij als goed onderwijs en wat beschouwen ze als de kernopdracht van onderwijs? Ze operationaliseren dit aan de hand van concrete beleidsvragen. Deze reader verschijnt in september 2019;
- **technische fiches** die een input kunnen bieden voor de partijen die straks een nieuwe Vlaamse Regering zullen vormen. Deze worden geadviseerd in mei 2019;
- **drie strategische verkenningen:**
 - * onderwijs voor vluchtelingen. Warm onthaal, vlotte leerloopbaan en duurzaam toekomstperspectief;
 - * identiteit en waardebeleving;
 - * digitalisering en onderwijs;
- diverse **adviezen:** onderwijskwaliteit, welbevinden en preventie van pesten, actieplan 4.0 “werk maken van werk in zorg en welzijn”, STEM in onderwijs, toekomst van onderwijs aan kinderen en jongeren met specifieke noden (m.i.v. de rol van het buitengewoon onderwijs), toekomstplan basisonderwijs, buitenschoolse kinderopvang, toekomst van het volwassenenonderwijs, NT2 en sociale participatie, studentgecentreerde curricula in het hoger onderwijs, uitdagingen voor het diversiteitsbeleid in het hoger onderwijs, zin en onzin van het toelatingsexamen arts en tandarts, actualisering advies hoger onderwijs in de 21ste eeuw, de grenzen van de flexibilisering, levenslang leren in het hoger onderwijs, taalregeling hoger onderwijs en financiering hoger onderwijs.

Toelichting bij de structuur

Het memorandum geeft bij elk van de 7 prioriteiten ten eerste enkele vaststellingen die aangeven waarom dit thema beleidsaandacht verdient.

Ten tweede worden er diverse beleidslijnen genoemd waar tijdens de voorbije legislatuur hard aan gewerkt is en waaraan de onderwijsinstellingen momenteel werken aan een grondige vernieuwing. Op deze terreinen zijn er nieuwe krijtlijnen uitgetekend in de voorbije legislatuur. Onderwijsinstellingen hebben op deze terreinen nood aan continuïteit, duidelijkheid en voldoende vertrouwen. Ze moeten nu de tijd en de ruimte krijgen om de veranderingen om te zetten in een concreet beleid dat impact heeft op de klasvloer. Dit betekent niet dat er een stilstand in beleid wordt bepleit, maar is wel een pleidooi om toekomstige veranderingen te baseren op evaluatie en een breed gedragen overleg. Voor de gerealiseerde decreten moet ook verder worden gewerkt aan de blinde vlekken en ontbrekende schakels. De instellingen moeten blijvend op tijd en ondersteuning kunnen rekenen om de grote veranderingen te kunnen omzetten in de praktijk.

Ten derde geeft de Vlor nieuwe beleidsassen mee voor het onderwijsbeleid in de komende jaren.

De raad formuleert ook drie kritische voorwaarden. Zonder deze kritische voorwaarden, met name de financiering van onderwijs, samen onderwijsbeleid maken en partnerschappen met andere beleidsdomeinen zijn de zeven prioriteiten niet haalbaar.

ZEVEN ONDERWIJSPRIORITEITEN

1 **Investeer in een brede ambitieuze en kwaliteitsvolle vorming**

In het onderwijsdebat staan momenteel het ambitieniveau en de inhoud van het Vlaamse onderwijs voor het voetlicht. De Vlor pleit voor de nodige nuance in dat debat. Nuance die de ontwikkelingen zowel ernstig neemt, ze in het juiste perspectief plaatst en focust op een totaalbeleid voor kwaliteit.

Het onderwijsbeleid garandeert al vele jaren ambitieus onderwijs voor iedere lerende en moet dat verder blijven doen. Ambitieuze en kwaliteitsvolle onderwijs vraagt om een totaalaanpak waarin naast leerdoelen, ook werk wordt gemaakt van een positief leer- en leefklimaat, van gelijke kansen en inclusie, van levenslang en levensbreed leren en van professionele leeromgevingen waarin onderwijsprofessionals hun pedagogische opdracht kunnen waarmaken binnen een participatieve schoolcultuur.

Ambitieuze en kwaliteitsvolle onderwijs zet in op alle vormingsdimensies zowel op het vlak van inhoud als van niveau. Leerdoelen moeten in alle onderwijsniveaus een brede algemene vorming garanderen voor alle lerenden. Die integreert 21ste-eeuwse competenties, zoals digitale competenties, loopbaancompetenties, samenleven en burgerschap, meertaligheid, ... in een breed vormend pakket. Vormend onderwijs integreert ook een vernieuwde kijk op blijvende inzetbaarheid en levenslang ontwikkelen.

Ambitieuze en kwaliteitsvolle onderwijs zet hoog in op de ontwikkeling van een leer- en leefklimaat dat sociale en emotionele ontwikkeling van lerenden zeer ernstig neemt. Het zet ook in op betrokkenheid en ambitie van lerenden bij hun ontwikkeling.

Ambitieuze en kwaliteitsvolle onderwijs kan alleen maar groeien vanuit een beleid waarin de onderwijsinstelling een sterk beleidsvoerend vermogen ontwikkelt en zich kan organiseren als een professionele leergemeenschap.

Vaststellingen

Vaststelling: Uitdagingen voor leerinhouden

Vele mensen en organisaties vragen “onderwijs” grondig na te denken over welke leerinhouden essentieel zijn en welke toekomstig. De arbeidsmarkt én de hele samenleving veranderen zeer snel en zullen dat ook blijven doen. Ze veranderen door een polarisering van de arbeidsmarkt die steeds minder een beroep doet op middengediplomeerden ten voordele van hogeropgeleiden en lager opgeleiden, door digitalisering en door superdiversiteit.

In hun persoonlijk leven, als mens, in een gezin of met vrienden én in de samenleving maken mensen snelle evoluties mee. Op vele verschillende levensdomeinen (onderwijs, gezondheidszorg, welzijnszorg, beheer van middelen en goederen, arbeidsmarkt, administratief dossier) moeten ze blijf geven van een grote zelfredzaamheid en alertheid om uitdagingen, drempels én nieuwe kansen in hun leven te detecteren. Ze moeten in dat groeiproces wendbaar zijn en mentale veerkracht ontwikkelen.

Een onderwijsinstelling neemt hier een unieke positie in. Ze biedt van het kleuteronderwijs tot het hoger onderwijs en het volwassenenonderwijs een vormend project aan dat veel breder reikt dan enkel dienstverlening aan de huidige of toekomstige uitdagingen voor de samenleving. Een onderwijsinstelling is een unieke plek waar mensen mogen groeien, zich mogen vormen en dit in dialoog met de samenleving, met onderwijsgevers en met medeleerders.

Een onderwijsinstelling (en haar vormend project) heeft ook een sterke sociaal veranderende kracht omdat ze een unieke setting vormt waar velen met elkaar in dialoog kunnen gaan en kansen krijgen om zich te emanciperen.

Onderwijs moet in deze veranderende omgeving mensen een brede vorming geven. Deze vorming biedt lerenden stevige stapstenen om zich als persoon te ontwikkelen en om actief én creatief de sterk veranderende samenleving mee vorm te geven. Daarom leren ze in onderwijs een persoonlijke visie en attitude te ontwikkelen. Op wat mensen eens geleerd hebben, moeten ze verder kunnen bouwen, in het leerplichtonderwijs maar ook daarna in het hoger onderwijs en in het levenslang en levensbreed leren.

The function of education is to teach one to think intensively and to think critically. Intelligence plus character - that is the goal of true education.

Jan De Boeck | Katty Van Camp | Johan Jonniaux | Stefan Griens, directeurs

Vaststelling: Uitdagingen in onderwijsresultaten

De resultaten van zowel Vlaamse eindtermenpeilingen als internationaal comparatief onderzoek leiden tot een hevig maatschappelijk en politiek debat over het globale ambitieniveau van het onderwijs. De Vlor pleit voor een genuanceerd debat over wat deze cijfers ons leren en hoe beleid ermee omgaat. De resultaten zijn altijd het resultaat van een complex geheel aan onderwijsinterne en onderwijsexterne factoren. De resultaten van Vlaamse peilingsproeven geven andere informatie dan de resultaten van comparatieve peilingen. Internationale peilingen bevragen competenties die niet noodzakelijk in een een-op-een relatie staan met Vlaamse onderwijsdoelen waaronder eindtermen. Voor sommige leerdoelen maakt Vlaanderen andere of bredere onderwijskundige keuzes dan gemeten wordt in de internationale onderzoeken.

Vlaamse 15-jarigen beschikken over uitstekende competenties in lezen, cijferen, wetenschap en behoren daarmee tot de wereldtop. Dit zegt iets over de kwaliteit van het secundair maar ook van het basisonderwijs. Toch zetten deze onderzoeken belangrijke knippen op waar zowel scholen als het centrale onderwijsbeleid actief mee aan de slag moeten: op het vlak van leesvaardigheid (PIRLS), wetenschappen (TIMSS), Frans (peilingsonderzoek), dalende wiskunde-prestaties en een lichte daling in prestaties voor wetenschappen (PISA). Iets minder dan een zesde van de leerlingen haalt niet het minimale vaardigheidsniveau dat nodig is om volwaardig deel te nemen aan de samenleving. Ze vragen om een gedegen debat met alle betrokken onderwijsverantwoordelijken over de gewenste aanpak en richting.

Het hoger onderwijs is sterk zoekende hoe curricula beter kunnen worden afgestemd op de nieuwe maatschappelijke realiteiten én nieuwe wetenschappelijke inzichten. Kwalitatieve curricula stimuleren cognitieve processen, vaardigheden in verschillende (wetenschappelijke) disciplines en persoonlijke betekenisgeving. Dit vertaalt zich in een brede vorming (taalvaardigheid, burgerschap, zelfsturing), multidisciplinariteit en een goede voorbereiding op de competenties die de kennissamenleving vraagt. Een afgestudeerde uit het hoger onderwijs zal deze zeker ook kritisch benaderen.

12% van de volwassenen scoort uitstekend in de onderzoeken naar vaardigheden van volwassenen. Het Vlaamse gemiddelde is significant beter dan het gemiddelde van de OESO-landen en bevindt zich nog net binnen het tweede geletterdheidsniveau maar zit niet bij de landen die het beste scoren. Zorgwekkend is een belangrijke groep aan laagpresteerders die bepaald wordt door diploma maar ook door etnische achtergrond, door leeftijd en door gender.

Vaststelling: Ambitie verantwoorden

De samenleving vraagt in toenemende mate naar publieke verantwoording over de "efficiëntie en effectiviteit" van publieke voorzieningen. En ze vraagt dit dus ook van onderwijsinstellingen. Daarom staan onderwijsinstellingen onder druk om de leer- en ontwikkelprocessen van lerenden te monitoren en publieke verantwoording te geven over de leerresultaten en/of leerwinst die ze realiseren. De Vlor ziet hier een toenemende spanning opduiken tussen meetbaarheid, controleerbaarheid, objectiveerbaarheid en communiceerbaarheid van leerresultaten en de specifieke vormingsdoelen die de school vooropstelt. De raad benadrukt dat rendementsindicatoren geen synoniem kunnen zijn van kwaliteitsindicatoren.

Er ontstaat ook een variëteit aan opleidingen: zowel beroepsgerichte opleidingen als opleidingen voor volwassenen en studenten. Hier gelden niet de strikte verantwoordingsregels die wel gelden voor de onderwijsinstellingen. Om van een geïntegreerd kwaliteitsbeleid te spreken, is de Vlaamse kwalificatiestructuur een te magere verbindende factor. De raad stelt vast dat er al vele jaren nood is aan een ondersteunend en integraal kader voor kwaliteitstoezicht.

Vaststelling: Lerenden hebben nood aan een positief leer- en leefklimaat

Zowel kinderen als jongeren en adolescenten uit het hoger onderwijs rapporteren meer dan vroeger moeilijkheden in hun mentale gezondheid, emotioneel welbevinden en draagkracht: één op drie voelt zich niet goed in zijn vel; ongeveer één leerling op 20 geeft te kennen langdurig gepest te worden; ze lijden ook vaker onder gevoelens van eenzaamheid. Alle parameters rond welbevinden, op sociale relaties na, scoren daarenboven lager naarmate de schoolloopbaan vordert. Er zijn correlaties met leerlingenkenmerken (waaronder gender) en de sociaal-economische status van lerenden.

PISA toont ook aan dat de ambitie om zeer goed te presteren bij Vlaamse 15-jarigen laag is in vergelijking met andere landen. Een op drie van de leerlingen in de tweede en de derde graad van het secundair onderwijs tonen zich niet geïnteresseerd in wat ze op school leren.

De leefwereld van jongeren en adolescenten is de laatste jaren ook grondig veranderd. Deze bezorgdheid is niet beperkt tot het basis- en secundair onderwijs. Ongeveer 20% van de eerstejaars in het hoger onderwijs voelt zich depressief en 15% heeft last van angstklachten. Een deel van deze problemen zijn van voorbijgaande aard maar bij 80% van de studenten komen de klachten het jaar nadien terug. 12,6% geeft aan al eens ernstig aan zelfmoord gedacht te hebben en 1,3% ondernam ooit een zelfmoordpoging. Stress door sociale relaties, veranderingen thuis of financiële zorgen draagt in belangrijke mate bij aan emotionele problemen. Tussen de 15% en 43,5% van de studenten geeft aan maar weinig te beschikken over de verschillende vaardigheden die nodig zijn om met deze stress om te gaan.

Al deze factoren: mentale problemen, gebrek aan betrokkenheid en ambitie en veranderende sociale relaties vormen hoge drempels om tot leren te komen. Hoewel er geen directe causale relatie te leggen is, bestaat er evidentie voor een wederzijdse (negatieve) invloed tussen angst (onder meer faalangst door prestatiedruk) en de leerprestaties.

Beleidslijnen om op verder te werken

Om te kunnen inzetten op ambitieuze leerinhouden moeten volgende ingrijpende innovaties uit de voorbije jaren verder worden uitgerold:

- de vernieuwing van de eindtermen en de uitrol van de andere instrumenten voor curriculumdesign, zoals uitgeschreven in het kaderdecreet over onderwijsdoelen en in het nieuwe decreet op het deeltijds kunstonderwijs;
- de gewijzigde visie op kwaliteit in onderwijs, zoals vastgelegd in overleg met de onderwijsverstrekkers in het kader onderwijskwaliteit (OK) en het vernieuwde decreet inspectie 2.0;
- de verdere uitrol van het decreet op leerlingenbegeleiding maar met een versterking van de samenwerking met Welzijn.

Ambitieuus voor iedere lerende op alle domeinen

Iedere lerende heeft recht op hoogwaardig en kwaliteitsvol onderwijs. Dit vloeit voort uit meerdere VN-verdragen en uit de grondwet.

Dit recht reikt verder dan ambitieuze onderwijsdoelen en zeker dan het curriculumdesign door de overheid: het hangt nauw samen met een positief leerklimaat, een stimulerende leer- en leefomgeving, gelijke kansen en inclusie, levenslang en levensbreed leren, professionele schoolteams en een participatieve onderwijscultuur.

Ambitieuus onderwijs voor elke leerling is meer dan stevige leerstof en hoge punten. Wij zijn ook ambitieus. Wij willen mee school maken. En dat betekent veel meer dan 'les krijgen'.

Joris Janssens, Vlaamse Scholierenkoepel (VSK)

Om dit te realiseren, moeten ook voorwaarden worden gecreëerd: investeringen in middelen en mensen, in de professionaliteit van onderwijsprofessionals en in een gezamenlijk gedragen visie op de toekomst van onderwijs en onderwijsveranderingen.

Ambitieuus op alle vormingsdimensies

Hoge ambitie wordt in het debat te vaak verengd tot bepaalde in het oog springende cognitieve leerdoelen. De Vlor pleit voor een hoog ambitieniveau op alle dimensies die deel uitmaken van een brede vorming (socialiserende, subjectiverende en kwalificerende rol, G. Biesta). Lerenden kunnen, door middel van onderwijs, groeien en ontwikkelen als mens én op een kritische manier bijdragen aan maatschappelijk samenleven. Deze vormingsdimensies worden geconcretiseerd in cognitieve, affectieve, sociale en culturele doelen. Deze brede vorming geeft ook invulling aan 21ste-eeuwse leerinhouden zoals digitale geletterdheid, burgerschap en meertaligheid. Ze krijgt vorm in de basisvorming maar ook in de doorstroomseisen en kwalificerende doelen. Kwalificerende doelen moeten voortvloeien uit een vernieuwde visie op inzetbaarheid met garanties voor duurzaam maatschappelijk functioneren, doorstroom in vervolgonderwijs en levenslang leren, duurzame arbeidscompetenties.

Ambitieuus om leerdrempels te slechten

Toch volstaat curriculumdesign niet om een hoog ambitieniveau te realiseren: lerenden halen het beste uit zichzelf als ze zowel uitgedaagd worden als zich veilig voelen. Onderwijsinstellingen moeten kunnen beschikken over de nodige middelen en beleidsinstrumenten om sterker in te zetten op zowel leerprestaties als op sociaal-emotionele ondersteuning. De Vlor vraagt dat de overheid alle onderwijsinstellingen stimuleert en de nodige ondersteuning biedt om leerdrempels (sociaal-emotioneel functioneren) actief tegen te gaan in het kleuter-, lager, secundair en hoger onderwijs.

In het basis- en secundair onderwijs is er een versterking nodig van het recente decreet leerlingenbegeleiding. Dit door het gericht inzetten van personeelsleden mogelijk te maken en zeker door een meer gerichte ondersteuning vanuit Welzijn. De samenwerking tussen Onderwijs en Welzijn zowel op het centrale als het lokale niveau moet intenser worden en beter afgestemd zijn op de onderwijsrealiteit. Dit betekent ook dat de financieringsstromen voor onderwijsbegeleiding vanuit Welzijn worden versterkt.

In het hoger onderwijs vraagt de Vlor om een versterking van de structuren voor studentenbegeleiding en voor psychische en sociale counseling. Instellingen moeten de nodige ondersteuning krijgen om laagdrempelige hulpverlening uit te bouwen. Hiertoe is het nodig dat in een volgende legislatuur een beter inzicht ontstaat in de goede praktijken die universiteiten en hogescholen hebben ontwikkeld om de geestelijke gezondheid van studenten te bevorderen.

*Kwaliteitsvol onderwijs garanderen we.
Naar democratisch onderwijs streven we.
Talentvolle en kritische burgers leveren we.*
Serhat Yildirim, Vlaamse Vereniging Studenten (VVS)

2 Investeer in voldoende onderwijscapaciteit en uitdagende leeromgevingen

Een volgende regering moet de investeringen in onderwijsinfrastructuur opdrijven. Dat wil zeggen: meer onderwijsplaatsen (vooral in het secundair onderwijs), (ver)nieuwbouw, versnelling van het patrimoniumonderhoud en aanpassingen aan de hedendaagse normering. De onderwijsarchitectuur moet worden aangepast aan leren in reële contexten en gebruik van werktuigen, welbevinden, digitalisering, actieve werkvormen, teamwerk bij leerkrachten, ...

Er is nood aan een nieuw strategisch investeringsplan voor onderwijsinfrastructuur. Dat moet worden opgesteld op basis van een becijferde behoeftestudie.

De investeringen in infrastructuur moeten voornamelijk uit publieke middelen komen: de Vlaamse onderwijsbegroting, Europese investeringsmiddelen, samenwerking met andere beleidsdomeinen. Zo moet er een grotere aandacht gaan naar publieke voorzieningen vanuit het principe van multifunctionaliteit van onderwijsinfrastructuur. De PPS moet kritisch worden geëvalueerd op doelmatigheid en gekoppeld aan strikte voorwaarden.

Het overheidsbeleid stimuleert onderwijsinstellingen om verder te werken aan vernieuwde leeromgevingen en creëert er de voorwaarden voor.

Vaststellingen

Vaststelling: Onderwijsinstellingen hebben nood aan meer capaciteit om alle lerenden een plaats te geven

De demografische vooruitzichten voor de volgende jaren laten zien dat er zeker in het secundair onderwijs veel leerlingen zullen in- en doorstromen. De grote geboortecohorte uit het basisonderwijs uit de voorbije jaren maakt in de volgende jaren de overstap naar het secundair onderwijs. De schoolbevolking in het secundair onderwijs zal toenemen met 12%.

Maar ook in het basisonderwijs blijft er nood aan voldoende capaciteit. Volgens de meest recente vooruitzichten (2018-2035) zullen er in 2027 meer kleuters zijn dan vandaag. Ook de lagere schoolbevolking blijft behouden op het huidige hoge niveau en zal zelfs lichtjes stijgen (+0,5%).

Deze demografische ontwikkeling is ongelijk verdeeld over Vlaanderen en doet zich het sterkst voor in de centrumsteden. In Brussel blijft er een structureel tekort aan leerplekken in het basisonderwijs én in het secundair onderwijs. De capaciteitsdruk op Brusselse scholen heeft ook een zeer grote impact op de capaciteit van scholen die gemakkelijk bereikbaar zijn vanuit Brussel (Denderleeuw, Aalst, ...).

Ten opzichte van het academiejaar 2017-2018 is er ook een verwachte stijging van het aantal 18-jarigen, met 9,85% (+9.119) in 2027-2028. Grootsteden zullen de grootste groei kennen. De generatie die in 2027 instroomt in het hoger onderwijs zal zeer divers zijn samengesteld (herkomst en gesproken thuistaal). Dit is een uitvloeisel van maatschappelijke en economische realiteiten en van het engagement dat Vlaanderen heeft genomen om het aantal burgers met een diploma uit het hoger onderwijs verder te laten toenemen.

Vaststelling: De kwaliteit van onderwijsgebouwen blijft zorgwekkend

Het masterplan Scholenbouw "Samen bouwen aan een sterker schoolpatrimonium" mobiliseerde de laatste legislatuur veel middelen voor de bouw en modernisering van scholen. De geraamde subsidiebehoefte enkel op basis van de wachtlijsten over alle onderwijsnetten heen bedraagt op dit moment ongeveer 5 miljard euro. Deze legislatuur stelde de Vlaamse Regering een investeringsvolume van ruim 2,6

miljard euro ter beschikking (2015-2016-2017). Dit volstaat geenszins om het hele patrimonium te vernieuwen en aan te passen aan de huidige normering.

Schoolgebouwen voldoen ook vaak niet aan actuele normen van leven: akoestische normen, milieu- en duurzaamheidsnormen, luchtkwaliteit, veiligheid en gezondheid en brandveiligheid. In de Onderwijsspiegel 2018 stelt de onderwijsinspectie vast dat er op dat vlak tekortkomingen zijn in een kwart van de onderwijsinstellingen.

In het hoger onderwijs is er maar voor 20% van de investeringen in infrastructuur overheidsfinanciering voorhanden. Dit zet druk op de financiële reserves en op de andere onderdelen van het budget van de instellingen.

De kwaliteit van de gebouwen in het deeltijds kunstonderwijs is, naar het oordeel van de onderwijsinspectie, opvallend negatief met een meerderheid aan ongunstige adviezen. Dit is een gevolg van het feit dat de Vlaamse overheid bij de samenstelling van haar budget voor scholenbouw geen rekening houdt met sommige onderwijsniveaus (waaronder dko).

Vaststelling: De architectuur van onderwijsinstellingen moet anders

Het gebruik van ICT in leeromgevingen omvat meer dan de beschikbaarheid van technologie. Het brengt nieuwe kansen tot leren met zich en nodigt uit tot nieuwe pedagogische en didactische leervormen. Maar deze vragen dan wel dat klassen en scholen hiervoor ruimte bieden. De verdere uitbouw van "blended learning" met integratie van digitale platformen in het leren vraagt hoge ontwikkelingskosten die onderwijsinstellingen op zichzelf niet kunnen dragen. Er blijven ook belangrijke beperkingen in de hard- en software. Zo roept de veroudering van ICT-infrastructuur vragen op. Er is een verschuiving bezig richting meer mobiele toepassingen. Deze ontwikkeling is een opdracht voor de publieke opleidingsverstrekkers, hoewel er hier een zeer sterke druk is ontstaan vanuit commerciële ondernemingen.

Scholen kampen ook met grote problemen voor toegankelijkheid van personen met een handicap. Ook infrastructuur voor de verzorging van lerenden met een chronische ziekte of specifieke noden is onvoldoende. Dit komt bovenop de vraag naar een sterkere spreiding van aangepaste onderwijsleermiddelen in de onderwijsinstellingen. "Universal design" is voor zeer veel schoolgebouwen nog geen realiteit.

Er is een trend in onderwijs om sterker de klemtoon te leggen op competenties die worden ingeoefend in leeromgevingen die een reële werk- of leefcontext nabootsen.

Uiteraard biedt duaal leren of stage hier veel leermogelijkheden. Maar deze volstaan niet. Het is wenselijk leercontexten uit te bouwen op school waarin competenties kunnen worden geoefend (praktijkruimtes, labo's, mediatheken, machineparken, skills lab's, ...). Ook hier kunnen virtuele settings, mits kwaliteitsvolle ontwikkeling ervan, bijkomende leerkansen creëren.

Daarnaast vragen structuurveranderingen uit deze legislatuur om een andere organisatie en inplanting van onderwijsinstellingen (bijv. modernisering secundair onderwijs, hervormingen in het deeltijds kunstonderwijs).

Vaststelling: Mobiliteit rond en naar onderwijsinstellingen

Zowel kinderen als ouders vinden verkeersveiligheid in en rond de onderwijsinstellingen een belangrijk beleidsthema. Veel kinderen en hun ouders vinden de weg naar en van de school gevaarlijk. Dit heeft meteen zeer veel impact op de mobiliteitskeuzes die ouders maken. Er leeft ook een grote gevoeligheid bij de publieke opinie over de luchtkwaliteit in schoolomgevingen.

In eerste instantie zijn dit uitdagingen die eerder voor het verkeersbeleid gelden dan wel voor het onderwijsbeleid. Maar het is zeker ook een vraag voor de planificatie van onderwijsinstellingen in de ruimtelijke infrastructuur van een gemeente.

Beleidslijnen om op verder te werken

Er zijn de voorbije jaren al heel wat inspanningen gedaan om te voorzien in nieuwe onderwijsinfrastructuur. Daarom moet in een volgende legislatuur het masterplan schoolinfrastructuur verder worden uitgerold maar dan wel versterkt en verbreed. Een evaluatie van de meerwaarde en van de efficiëntie van PPS op lange termijn is noodzakelijk.

De decreten duaal leren bieden heel veel kansen op een betere integratie van leren in een onderwijsinstelling en leren op de werkvloer. Duaal leren bestaat uit een sterke component werkplekleren in een authentieke werksituatie en een component die de lerende verwerft in een onderwijsinstelling. Duaal leren houdt een perspectiefwissel in. Er moet een nieuwe visie op leren ontwikkeld worden, waarbij niet enkel de verhouding tussen het aandeel werkplekleren en het aandeel contactonderwijs (en/of afstandsonderwijs) van belang is, maar het leren zelf vanuit een ander perspectief wordt benaderd. De decreten duaal leren in het gewoon en buitengewoon secundair onderwijs moeten verder ontwikkeld worden.

In een volgende legislatuur moeten de basisprincipes hiervan ook vertaald worden naar het volwassenenonderwijs en het hoger onderwijs.

Duaal leren blijft een topprioriteit. Verdere stappen zijn nodig om van duaal leren de leervorm van de toekomst te maken in alle onderwijsniveaus, ook in het kader van levenslang leren.

Jonas De Raeve, Sociaal-Economische Raad van Vlaanderen (SERV)

Nieuwe beleidsassen

Intensifieer en versnel de modernisering van onderwijsinfrastructuur

De volgende Vlaamse Regering moet werk maken van een versterkt en verbreed strategisch beleid dat tegemoetkomt aan de reële noden in onderwijsinfrastructuur en dit op grond van een meer ambitieuze strategische planning. Deze strategische planning maakt duidelijke keuzes en prioriteiten en geeft aan de verschillende betrokkenen een perspectief voor de beschikbaarheid van middelen en het tijdsbestek.

Hiervoor moeten volgende voorwaarden worden gerealiseerd:

- een becijferde behoeftenstudie naar de reële noden aan onderwijsinfrastructuur (zowel capaciteit als onderhoud en vernieuwing onderwijsinstellingen als vernieuwende leeromgevingen) en dit voor alle onderwijsniveaus en -sectoren. Hiervoor moeten de nodige objectieve meetinstrumenten worden ontwikkeld. Dit moet toelaten om een globale en becijferde raming te maken van de benodigde investering op grond van alle relevante parameters (onderhoud van gebouwen, capaciteitsnoden, nood aan vernieuwde leeromgevingen, ...);
- een prioritering waardoor iedere lerende een onderwijsplaats vindt die beantwoordt aan zijn aspiraties en leernoden;
- visie-ontwikkeling over de inplanting van onderwijsinstellingen rekening houdend met verkeersstromen en met de inplanting van woonwijken en verkeersassen;
- een actieve verkenning van alternatieve publieke investeringsmiddelen die dit beleid kunnen financieren: Europese investeringsmiddelen, transversaal beleid, semipublieke instellingen;

- visie-ontwikkeling over de meest efficiënte manier om verouderde onderwijsinfrastructuur aan te passen aan moderne vereisten: dit kan door nieuwbouw of door geleidelijke restauratie en modernisering van bestaande gebouwen. Voor een deel van de onderwijsinfrastructuur is een radicale keuze voor nieuwbouw wellicht een goedkopere en meer duurzame oplossing. De voor- en nadelen van beide opties moeten sterker worden doorgedacht en onderbouwd.

Private investeerders kunnen bijdragen aan de financiering van de vernieuwde onderwijsinfrastructuur onder duidelijke voorwaarden die in regelgeving worden ingeschreven. De voorwaarden verduidelijken waar private investeringen een meerwaarde vormen en zetten de krijtlijnen uit zodat investeringen bijdragen aan vormend en kwaliteitsvol onderwijs.

Stimuleer onderwijsinstellingen om uitdagende leerplekken te worden

Er gebeurt een snelle vernieuwing van leeromgevingen onder meer door de digitalisering. Het hoger onderwijs en het volwassenenonderwijs zijn voortrekkers inzake de integratie van ICT-middelen en sociale software in hun onderwijsaanbod. Hiervoor gebruiken ze vele modellen, afgestemd op hun onderwijsvisie, leerdoelen en populatie van lerenden, gaande van MOOC's en allerlei vormen van "blended learning" tot de integratie van digitale middelen in contactonderwijs. Deze leervormen verlagen de drempels voor levenslang leren en bieden kansen om leerinhouden te verrijken. Maar de ontwikkelingskosten hiervoor zijn hoog voor de instellingen. De kosten voor deze leermiddelen verhogen de onderwijskosten voor lerenden.

De Vlor vraagt een ondersteuningsbeleid waardoor onderwijsinstellingen de nieuwe leeromgevingen een plaats kunnen geven in hun schoolbeleid en didactische aanpak. De Vlor ziet ook een duidelijke band met de verdere uitrol van systemen voor kwaliteitszorg en verantwoording van kwaliteit. Afhankelijkheid van softwarebedrijven en designers van software en andere leermiddelen moet voorkomen worden. Daarom moet een dergelijk stimuleringsbeleid deel uitmaken van een strategisch plan onderwijsinfrastructuur.

Leren speelt zich niet enkel af in een formele onderwijscontext. De Vlor vraagt verdere structurele ondersteuning voor verrijkende leerervaringen buiten de onderwijssetting zoals maatschappelijke stages.

3 Investeer in levenslang en levensbreed leren

Een volgende regering moet zwaar inzetten op levenslang en levensbreed leren.

De goedgekeurde decreten op het volwassenenonderwijs bieden te weinig groeikansen aan dit onderwijs. Daartoe moet ze samen met het volwassenenonderwijs een duidelijke en positieve missie formuleren waarin het volwassenenonderwijs zijn rollen kan opnemen voor verschillende doelgroepen.

Ook binnen het hoger onderwijs moet een bredere waaier aan opleidingen ontstaan die een flexibel antwoord bieden aan de verschillende leernoden. Dit uit zich in een flexibel opleidingsaanbod dat meerdere rollen vervult: een volwaardige tweede kans op het behalen van een (eerste) diploma hoger onderwijs, een aanbod voor mensen met een diploma hoger onderwijs die zich verder willen specialiseren, een aanbod voor hoogopgeleiden die hun loopbaan een andere wending willen/moeten geven.

Leerloopbaanbegeleiding en sociale voorzieningen zijn voor beide vormen van levenslang leren een must.

Vaststellingen

Vaststelling: De participatie aan levenslang en levensbreed leren blijft ondermaats

Vlaanderen zal in 2020 bij lange na niet het streefcijfer behalen van 15% van de populatie dat deelneemt aan levenslang leren. Afhankelijk van het onderzoek dat geciteerd wordt, gaat het over 7% (deelname aan opleiding en vorming in een korte periode voor afname van de survey) of 13% (deelname aan opleiding en vorming op jaarbasis). Daarnaast zijn er ook grote verschillen in participatie. Zo nemen laag- en kortgeschoolden minder deel dan hoog- en langgeschoolden; vrouwen meer dan mannen en werkenden meer dan werkzoekenden en niet-actieven.

Vaststelling: Het volwassenenonderwijs mist een positief elan

In de sector van het levenslang leren zijn momenteel heel wat aanbieders actief. Ook het volwassenenonderwijs heeft instrumenten en kaders nodig om zijn publieke maatschappelijke opdracht te kunnen vervullen. De voorbije legislatuur zijn er heel wat veranderingen doorgevoerd: schaalvergroting, verschuivingen in het aanbod (inkanteling van de specifieke lerarenopleidingen en hbo5 in het hoger onderwijs), een nieuw financieringssysteem. Deze structuurhervormingen volstaan echter niet. Er is nood aan een positieve en toekomstgerichte visie op de maatschappelijke en vormende opdracht van het volwassenenonderwijs. Onderwijsregelgeving met betrekking tot programmatie is bijzonder strak.

Daarnaast zijn er andere spelers op de onderwijsmarkt die wel flexibel nieuwe opleidingen kunnen oprichten en behouden. Onderwijs kan moeilijk gelijke tred houden met de zeer snelle evolutie van behoeften op de arbeidsmarkt, dit in tegenstelling tot andere aanbieders.

Vaststelling: Een kwalificatie secundair onderwijs is een must. Een kwalificatie hoger onderwijs wordt steeds belangrijker

11% van de jongeren tussen 15 en 29 gaat niet naar school. Ze werken niet en volgen geen onderwijs of opleiding (youngsters Not in Education, Employment or Training = NEET-jongeren). Uit alle onderzoeksresultaten blijkt dat ongekwalficeerde jongeren in de regel zeer moeilijk toegang krijgen tot de arbeidsmarkt en zeer

kwetsbaar zijn in het maatschappelijk leven. De maatschappelijke kost van jongeren die voortijdig het onderwijs verlaten, is bijzonder hoog.

Een diploma van het hoger secundair onderwijs wordt op Europees niveau als een minimumniveau voor maatschappelijke participatie beschouwd. Vlaanderen behaalt al geruime tijd deze doelen. Maar het aantal 30- tot 34-jarigen met een diploma hoger onderwijs stagneert sinds 2015 op 43,2%. De studentenpopulatie in het hoger onderwijs en bepaalde opleidingen in het volwassenenonderwijs weerspiegelt ook in te geringe mate de diversiteit in de samenleving (zowel naar etnische en culturele herkomst, SES-indicatoren).

Vaststelling: Meer vormingskansen om het leven in eigen handen te nemen

Levenslang leren is meer dan volwassenenonderwijs gericht op tewerkstelling of geletterdheid. Levenslang en levensbreed leren is een beleidsconcept dat educatie, opvoeding, vorming, onderwijs, opleiding en training met elkaar verbindt. Het is gericht op mensen in alle levensfasen en levensgebieden als persoon, als deel van een gezin, als burger in een samenleving. Dit breed geheel van educatieve en vormende aspecten omvat alle aspecten van leven, werken en samenleven. Dit sluit ook aan bij de toegenomen nood aan zelfsturing en het eigen leven in handen nemen (onderwijs, gezondheidszorg, welzijnszorg, beheer van middelen en goederen, arbeidsmarkt, administratief dossier). Leren moet zo ingericht kunnen worden dat mensen toegerust zijn om met de veranderingen en onvoorspelbaarheden in het sociale, economische, politieke en culturele leven te kunnen omgaan. Mensen moeten hiermee kunnen omgaan en zich er een kritische houding tegenover kunnen aanmeten. Ze moeten in dat groeiproces wendbaar zijn en mentale veerkracht kunnen en mogen ontwikkelen. Gecijferdheid en geletterdheid vormen blijvende punten van zorg. Dit vraagt om een integratie van een preventieve, een remediërende en een sensibiliserende aanpak. De Vlor vraagt voldoende aandacht voor een globale benadering van geletterdheid. Alle aspecten van geletterdheid moeten worden geïntegreerd.

Beleidslijnen om op verder te werken

Tijdens de voorbije legislatuur werden diverse structurele veranderingen uitgetekend binnen het levenslang leren:

- het deeltijds kunstonderwijs kreeg eindelijk erkenning als een specifiek onderwijsniveau. Dit moet nu een nieuw elan geven aan dit kunstonderwijs en de sector aanzetten om de vernieuwde missie uit te werken. De sector moet de tijd en de middelen krijgen om deze vernieuwde visie in de praktijk om te zetten;
- het nieuwe decreet volwassenenonderwijs en het financieringsdecreet verlegden de perspectieven in het volwassenenonderwijs. De nieuwe regeling zette aan tot schaalvergroting. De inkanteling van het hbo5 in het hoger onderwijs herdefinieerde de opdrachten van het volwassenenonderwijs. Deze ingrepen zullen echter niet volstaan om het levenslang leren te verruimen en te verbreden naar alle leeftijdsgroepen;
- het plan geletterdheid zet aan om geletterdheid op de beleidsagenda te houden en dit vanuit een transversale aanpak.

Nieuwe beleidsassen

Formuleer samen met het volwassenenonderwijs een duidelijke missie

Er is een zeer sterke nood aan een gerichte en gecoördineerde aanpak opdat het volwassenenonderwijs zijn maatschappelijke opdracht kan vervullen. Het moet een antwoord kunnen geven op de leernoden van de hele volwassen populatie: evoluties in de arbeidsloopbaan, ontwikkelingen in de levensloop en bijbenen van maatschappelijke veranderingen. Deze populatie is divers naar competentieniveaus en leervermogen, naar sociaal-economische of sociaal-culturele achtergrond.

Het volwassenenonderwijs moet zijn diverse rollen volwaardig kunnen opnemen en verder uitbouwen. Het speelt in op de bestaande maar ook op de nieuwe leernoden van volwassenen:

- een kwalificerende rol met het oog op functioneren op de arbeidsmarkt of in de samenleving;
- de tweedekansfunctie die een antwoord geeft op bestaande en nieuwe vormen van geletterdheidsrisico's: garanderen van een kwalificatierecht aan ongekwalificeerde schoolverlaters en nieuwe vormen van ongeletterdheid (bijv. digitale ongeletterdheid en mediawijsheid, taalverwerving);

- bijdragen aan de verbreding, verdieping of heroriëntering van competenties die antwoorden geven op snelle evoluties in de brede samenleving en die participatie aan zowel de arbeidsmarkt als aan de samenleving bemoeilijken;
- een verbreding van het aanbod dat zich richt op competenties om het eigen leven in handen te nemen, te sturen en in te zetten op brede persoonlijkheidsvorming (ook voor volwassenen).

Het volwassenenonderwijs moet, binnen deze missie:

- flexibeler een studietoegang kunnen uitwerken. De huidige logge administratieve planificatieprocedures moeten daarvoor versoepeld worden. Het volwassenenonderwijs moet zich ook op een flexibele manier kunnen organiseren binnen in een steeds groter aanbod door semipublieke en commerciële aanbieders;
- kunnen werken aan vernieuwde agogische concepten die tegemoet komen aan de leefervaring van volwassen cursisten: duaal leren dat tegemoet komt aan de beroepsrealiteit van de cursisten, een flexibel kader voor de erkenning en herkenning van competenties, nog meer impulsen voor de integratie van digitale leeromgevingen;
- meer maatwerk in leervoorwaarden kunnen bieden voor de afstemming op de complexere verantwoordelijkheden van volwassenen (gezin, arbeid, vrije tijd, maatschappelijk engagement en leren). Er is ook maatwerk nodig om in te spelen op specifieke leernoden van bepaalde doelgroepen. Inclusief volwassenenonderwijs hoort hierin thuis maar mensen met een handicap zijn zeker niet de enige doelgroep;
- een beleid voor leerloopbaanbegeleiding kunnen vormgeven als een onderdeel van een bredere levensloopbaanbegeleiding die in samenwerking met andere partners wordt opgenomen. Het beleidsvoorbereidend werk werd al verricht op grond van de inzichten van het GOAL-project. De Vlor vraagt aan de Vlaamse overheid hiervan nu structureel werk te maken;
- kunnen rekenen op een breder beleid van sociale ondersteuning dat lerenden de kans biedt een traject binnen het volwassenenonderwijs af te ronden (verlofstelsels, financiële voorwaarden, andere sociale omkadering). Op dit terrein is er een afstemming nodig met de beleidsdomeinen Welzijn en Werk.

Volwassenenonderwijs in Vlaanderen staat klaar om de uitdaging van de toekomst aan te gaan

Griet Mathieu, Provinciaal Onderwijs Vlaanderen (POV)

Vertaal levenslang leren in een ruim en flexibel aanbod binnen het hoger onderwijs

Levenslang leren moet ook in het hoger onderwijs een boost krijgen, onder meer door een verbreding van het aanbod en maatwerk om in te spelen op de leernoden van diverse groepen studenten die levenslang willen leren via het hoger onderwijs:

- mensen die een (eerste) diploma hoger onderwijs willen behalen (tweedekansfunctie voor niet-generatiestudenten);
- mensen met een diploma hoger onderwijs die zich verder willen specialiseren binnen specialisatie-opleidingen die verdieping bieden na een initiële opleiding;
- hoogopgeleiden die hun loopbaan willen of moeten heroriënteren. Dit onder meer onder invloed van disrupties op de arbeidsmarkt.

Om bij te blijven, kunnen lerenden flexibel en modulair deelnemen aan opleidingstrajecten op maat.

Dit vraagt inspanningen op het vlak van planificatie, leeromgevingen en sociale omkadering van lerenden. De Vlor vraagt dat hoger onderwijsinstellingen versterkte middelen krijgen voor de digitalisering van leerinhouden, voor de flexibilisering van onderwijstrajecten en -processen. Dit kan onder de vorm van afstandsleren, blended learning of andere vormen van integratie van digitale middelen in leerprocessen. Er zijn meer stimulansen nodig voor specifieke psychosociale ondersteuning van het hele leertraject (instroom, doorstroom en uitstroom). Er moet een actief beleid gevoerd worden voor de financiële ondersteuning van studenten die zonder tegemoetkoming van de werkgever de opleiding volgen (re-integratie na ziekte, combinatie met tewerkstelling, combinatie met werkloosheid, verplaatsingskosten). De Vlor vraagt naar een versterking van de voorwaarden om lerenden in hun levenslang leren te ondersteunen (sociaal statuut, toelatingsbeleid, leerloopbaanbegeleiding).

Nieuwe impulsen voor levenslang leren in het hoger onderwijs: kennis bijtanken en nieuwe competenties ontwikkelen, maar ook praktijkervaring binnenbrengen

Ann De Schepper, Vlaamse Interuniversitaire raad (VLIR)

4 Investeer in gelijke onderwijskansen tijdens de hele onderwijsloopbaan

Ambitueus en kwaliteitsvol onderwijs is een beleid dat gelijke onderwijskansen centraal zet. Ze moeten het uitgangspunt zijn waaraan elke beleidsmaatregel wordt afgetoetst.

Ongelijkheid en diversiteit verschijnen anno 2018 helemaal anders dan in 1991. Een volgende legislatuur moet dan ook dringend werk maken van een herijking van de doelen, de instrumenten en de indicatoren van het gelijke onderwijskansenbeleid. Een gelijke onderwijskansenbeleid versterkt de leerresultaten van leerlingen met SES en verhoogt de doorstroming van kansengroepen naar alle onderwijsniveaus. Inclusieve kinderopvang en een kwaliteitsvol kleuteronderwijs dragen hieraan bij. Door een verdere democratisering in het hoger onderwijs en het levenslang leren kunnen kansengroepen er op een evenredige wijze participeren. Een resultaat van het gelijke onderwijskansenbeleid is ook een sterke daling van het aantal jongeren die geen onderwijs volgen, geen opleiding volgen of niet werken (NEET-jongeren).

Iedere opleiding op ieder onderwijsniveau realiseert een sociale mix. Kostenbeheersing voor lerenden op alle onderwijsniveaus met stappen in de richting van een maximumfactuur in het secundair onderwijs is noodzakelijk. De overheid moet hiervoor wel de nodige randvoorwaarden ter beschikking stellen onder de vorm van werkingsmiddelen.

Vaststelling: Het huidige gelijke onderwijskansenbeleid heeft onvoldoende effect

Het gelijke onderwijskansenbeleid in het onderwijs kent al een lange geschiedenis. Desondanks blijven gelijke onderwijskansen een uitdaging.

De verschillen in leerresultaten en schoolloopbanen van leerlingen in het Vlaamse basis- en secundair onderwijs zijn nog steeds te verklaren op basis van achtergrondkenmerken, nl. migratie- of socio-economische status (SES). Fenomenen zoals watervallen, een al te lage doorstroom naar het hoger onderwijs, spijbelgedrag en ongekwalificeerde uitstroom zijn zeer opvallende gevolgen van deze ongelijke onderwijskansen. In al deze fenomenen zijn jongeren die scoren op SES-indicatoren oververtegenwoordigd.

Het beleid voor gelijke onderwijskansen (GOK) boet in aan kracht en aan impact, zowel bij de overheid als bij de scholen. Het punt staat veel minder prominent op de beleidsagenda zowel van de overheid als van de scholen dan in het begin van de jaren 2000.

Vaststelling: Diversiteit anno 2018

Tegelijk met een stagnatie van beleid, zijn de uitdagingen versterkt en veranderd. 15% van de Vlamingen leeft in armoede. Het armoederisico neemt niet af maar stijgt. Het aantal kinderen in armoede geboren, steeg van 11,38% tot 13,76% in 2017. Armoederisico's zijn niet gelijk gespreid over de bevolking: armoede is gekleurd, wordt van generatie op generatie overgedragen en wordt beïnvloed door handicap en chronische ziekte, door de deelname aan de arbeidsmarkt en door het feit of het om een gezin of een alleenstaande gaat.

Armoede heeft ingrijpende gevolgen voor de hele verdere levensloop, gaande van medische problemen, stress, moeilijker sociale netwerken. Armoede heeft gevolgen voor de betrokkenheid op leren en leermotivatie en dus op de leerprestaties in alle onderwijsniveaus. Zowel kinderen als volwassenen, krijgen minder kansen op ontwikkeling doordat er minder geletterdheidsprikkels gegeven worden. Ze lopen veel vaker schoolse vertraging op. Daardoor is er nood aan meer sociale omkadering in onderwijs (schoolmaaltijden, schoolfacturen, deelname aan uitstappen). Onbetaalde schoolfacturen en het fenomeen van incassobureaus zijn kwalijke gevolgen hiervan.

Het meest opvallende verschil tussen 1991 en 2018 is de toegenomen superdiversiteit van de samenleving. Twee op de drie jongeren in de grootsteden hebben hun wortels in migratie. Binnen de samenleving evolueren we naar steden die heel veel minderheden een thuisplek geven. Mensen met een migratie-achtergrond wonen in alle regio's van Vlaanderen. Migranten en hun kinderen hebben een armoederisico dat vijf keer groter is dan mensen waarvan de ouders geboren zijn in België.

De leer- en ontwikkelingsnoden van lerenden zijn erg divers en complex. Ze gaan terug op sociaal-economische ontwikkelingen, sociaal-culturele verschillen en diversiteit in (identiteits)beleving. Maar tegelijk hebben de onderwijsinstellingen een unieke kracht: ze zijn een sociale ruimte waar mensen uit verschillende sociale groepen samenkomen en elkaar ontmoeten. Onderwijsinstellingen zijn plekken waar lerenden kunnen uitgroeien boven hun sociale positie en waar ze in dialoog met de wereld verder ontwikkelen.

In 2015 kende het Vlaamse onderwijs een verhoogde instroom van nieuwkomers, voornamelijk vluchtelingen. Onderwijs toonde een grote bereidheid om die kinderen, jongeren en volwassenen te onthalen en een leertraject aan te bieden. Al snel bleek echter dat de noden van deze vluchtelingen vaak anders en complexer zijn dan waar het huidige onderwijs aan tegemoet kan komen.

Beleidskaders om op verder te werken

De demografische ontwikkeling, gekoppeld aan de wens te komen tot een sociale mix in scholen, leidt tot het huidige inschrijvingsbeleid voor scholen. Het inschrijvingsbeleid beoogt om zowel een antwoord te bieden op capaciteitsproblemen als de sociale mix te versterken in het onderwijs. Het inschrijvingsdecreet is een stap vooruit maar er blijven ook grote leemtes.

Een vernieuwing van het decreet op het inschrijvingsrecht zit in de pijplijn. De keuzevrijheid van ouders en leerlingen maximaliseren en het basisprincipe van het inschrijvingsrecht zal ook in de komende jaren sterk onder druk staan doordat er simpelweg te weinig plaats is in de scholen voor alle leerlingen. Het inschrijvingsdecreet moet ertoe bijdragen dat de grondwettelijk gegarandeerde vrije keuze, zoals de keuze van ouders en leerlingen voor de school van hun voorkeur, blijft bestaan. Een structurele aanpak van de capaciteitsproblematiek is een absolute must opdat het inschrijvingsdecreet zijn verschillende doelen kan realiseren.

De bestaande financiering van het gelijke kansenbeleid op grond van leerlingenkenmerken die al vele jaren een verworvenheid is, moet worden gecontinueerd.

Nieuwe beleidsassen

Maak van gelijke onderwijskansen de rode draad in het onderwijsbeleid

Gelijke onderwijskansen moeten de rode draad vormen voor alle toekomstige beleidsdossiers. De doelen ervan zouden consequent moeten bijdragen aan een versterkt gelijke onderwijskansen- en diversiteitsbeleid. De Vlor is hier al vele jaren vragende partij voor.

Diversiteit is in onderwijs niet langer te vatten in een doelgroepenbeleid. Daarom is er een grondig conceptueel debat nodig over de uitgangspunten, indicatoren en doelstellingen (prioritaire actiedomeinen) van het gelijke onderwijskansenbeleid in alle onderwijsniveaus.

Een volgende beleidsploeg zet in op gelijke onderwijskansen samen met organisaties die de stem van leerlingen en ouders die onderwijsongelijkheid ervaren, luider doet klinken.

Sanghmitra Bhutani, Minderhedenforum

Het gelijke onderwijskansenbeleid stimuleert onderwijsinstellingen om een structureel beleid uit te werken dat resulteert in concrete doelen: een participatie van 100% aan het kleuteronderwijs, maximale ontplooiing in het basisonderwijs door ontwikkelingsgericht en geïntegreerd werken, meer positieve studiekeuzes in het secundair onderwijs, een betere doorstroming naar het hoger onderwijs en een verdere substantiële daling van het aantal jongeren dat ongekwalificeerd het onderwijs verlaat. In het hoger onderwijs ontstaat een nieuw elan voor de democratisering.

Een sociale mix laat toe dat onderwijsinstellingen een weerspiegeling zijn van de reële samenstelling van de bevolking en zo een vrijplaats om anderen te ontmoeten.

Een gelijke onderwijskansenbeleid draagt bij tot leerresultaten en leerwinst. De Vlor vindt dat er voor alle lerenden ambitieuze doelen mogen gelden met een gegarandeerd minimumniveau. SES, herkomst of andere achtergrondkenmerken mogen geen rol spelen. De band tussen goede basiszorg voor alle leerlingen en het gelijke onderwijskansenbeleid wordt versterkt. Het werkt op zowel de

instroom en toeleiding als op de doorstroom en de uitstroom van de verschillende onderwijsniveaus.

Nieuwkomers krijgen maximale ontwikkelingskansen op grond van een warm instap- en toeleidingsbeleid, een vlotte leerloopbaan en een duurzaam toekomstperspectief.

Ontwikkel een beleid voor kostenbeheersing en sociale omkadering

In het basisonderwijs heeft de invoering van de maximumfactuur een duidelijke meerwaarde. In het secundair onderwijs zijn positieve stappen gezet door de verplichting om hierover afspraken te maken in het schoolreglement. In een volgende legislatuur dient onderzocht te worden hoe stappen kunnen worden gezet in de richting van een maximumfactuur voor het hele basis- en secundair onderwijs. De resultaten van de studiekostenmonitor kunnen dit debat onderbouwen met cijfermateriaal. De overheid moet hiertoe in de nodige werkingsmiddelen voorzien.

Kostenbeheersing van studiekosten in het hoger onderwijs en het levenslang leren wordt vormgegeven vanuit de idee dat zowel hoger als levenslang leren een basisrecht zijn. Hiervoor zal het beurssysteem moeten worden geëvalueerd. Studenten in het hoger en het volwassenenonderwijs zouden door middel van een onlineplatform een jaarlijkse kostenraming moeten kunnen opvragen.

Maak werk van een gezamenlijk werkkader voor verschillende beleidsdomeinen

Een sterker, doelgericht en gecoördineerd beleid vanuit verschillende beleidsdomeinen (armoedebestrijding, welzijn, cultuur, ...) is noodzakelijk.

Kwaliteitsvol onderwijs geeft alle lerenden gelijke kansen om te excelleren. Investeren in professionals en in een duurzaam inclusief beleid is hiervoor fundamenteel.

Raymonda Verdyck, GO! Onderwijs van de Vlaamse Gemeenschap

5 Investeer in inclusief onderwijs

Het M-decreet zette een vernieuwing op gang. De evaluatie-onderzoeken zullen drempels in kaart brengen voor de implementatie ervan. Dit is een eerste stap op weg naar inclusief onderwijs.

Er is nood aan een verder consequent doordenken van inclusie op alle onderwijsniveaus: basis- en secundair onderwijs, hoger onderwijs en levenslang leren. De verhouding tussen “goed onderwijs voor iedereen” en een positief leer- en leefklimaat/extra zorg moet duidelijker worden uitgeklaard.

In elk geval moet er duidelijkheid komen over het buitengewoon onderwijs als onderwijsplaats en als ondersteuning(sdienst) in het onderwijs. Deze ondersteunende rol van buitengewoon onderwijs en het clb moeten garanderen dat leernoden van bepaalde doelgroepen niet door commerciële spelers worden ingevuld.

Een volgend regeerakkoord moet inzetten op een verhoogde arbeidsparticipatie van lerenden met specifieke noden en op een inclusieve arbeidsmarkt en samenleving. Op dit vlak is er een verhoogde beleidssamenwerking met Welzijn en met Werk noodzakelijk.

Vaststellingen

Vaststelling: Mensen met een handicap zijn maatschappelijk kwetsbaar

Lerenden met specifieke onderwijs- en opvoedingsnoden zijn een kwetsbare groep in de samenleving. Ze hebben een hoger armoederisico, ze stromen minder door naar het hoger onderwijs en een blijvende integratie op de arbeidsmarkt is problematisch. Er is een toenemende spanning tussen de kwalificaties die de arbeidsmarkt vraagt en het kwalificatieniveau van sommige mensen met een handicap.

Vaststelling: Mensen met een handicap participeren te weinig aan hoger onderwijs en aan levenslang en levensbreed leren

De doorstroming van lerenden met specifieke noden in het onderwijs verloopt niet gemakkelijk. Slechts 23,6% van de Belgen met een handicap tussen 30 en 34 jaar heeft hoger onderwijs gevolgd, ten opzichte van ongeveer 50% van de personen zonder handicap en ongeveer 25,7% van jongeren met een handicap stroomt uit zonder kwalificatie, versus 11,5% van jongeren zonder handicap.

Vaststelling: Het M-decreet is een stap vooruit maar er zijn nog vele overblijvende beleidsuitdagingen

De overheid heeft in de voorbije legislaturen stappen gezet in de richting van inclusief onderwijs. Ze voerde zowel het M-decreet als een vernieuwd ondersteuningsmodel in. De leerlingenstromen in het onderwijs veranderden de voorbije jaren. Deze innovatie was voor schoolteams zowel in het gewoon als in het buitengewoon onderwijs een grote uitdaging op het organisatorische vlak maar zeker ook op het pedagogische en didactische vlak. Daarenboven werden de veranderingen zeer onduidelijk gecommuniceerd en was de voorbereidingstijd om ermee om te gaan veel te kort. De implementatie van het ondersteuningsmodel verliep hierdoor erg moeizaam. De overheid heeft deze vernieuwingen wel gekoppeld aan uitvoerige beleidsevaluaties. Er zijn nog vrij veel overblijvende problemen:

- onderwijsinstellingen rapporteren zeer veel gedrags- en emotionele problemen bij kinderen en jongeren, zowel in het gewoon als het buitengewoon onderwijs. Er is nog altijd geen oplossing voor de omkadering van kinderen met multiple

problemen waaronder kinderen met een diepmentale handicap. Op dit vlak heeft zowel de Vlor als de onderzoeksgroep van prof. Bea Maes voorbereidend werk gedaan;

- de maatschappelijke tendens om problemen van kinderen te labelen, blijft bestaan en leidt dus tot een groeiend aantal lerenden met specifieke noden. Diagnostiek kan leiden tot een beter onderbouwd handelen maar kan ook leiden tot een toenemende segregatie in plaats van tot inclusie. Ze leidt tot onzekerheid bij schoolteams over hun rol, opdracht en competenties;
- er is een blijvende oververtegenwoordiging van kinderen met specifieke noden in het bso en het tso;
- er is geen duidelijkheid over de afstemming tussen de eindtermen (nieuwe stijl) met inbegrip van basisgeletterdheid en de ontwikkelingsdoelen in het buitengewoon onderwijs en de IAC's in het gewoon onderwijs. De leerresultaten in bepaalde types buitengewoon onderwijs en voor bepaalde ontwikkelingsdomeinen zijn niet op peil. Dit blijkt uit opeenvolgende inspectierapporten;
- ouders rapporteren dat ze ondersteuningsnoden blijven hebben bij de communicatie met de school ondanks de introductie van de principes van handelingsgericht werken;
- er blijft onduidelijkheid bestaan over de rol van scholen voor buitengewoon onderwijs;
- er is een druk op scholen die veel zorg aanbieden, onder meer door een aanzuigeffect.

Vaststelling: Inclusie in onderwijs, een weerspiegeling van een maatschappelijk emancipatieproces?

- Het huidige model van inclusief onderwijs ligt onder vuur van internationale organisaties. Het maatschappelijke denken over inclusie reikt veel verder dan het huidige model dat wordt uitgetekend door het M-decreet.
- Mensen met een specifieke nood hebben onvoldoende kansen op levenslang en levensbreed leren (volwassenenonderwijs, deeltijds kunstonderwijs).
- De toegang tot de arbeidsmarkt en de voorbereiding erop is te beperkt. Om hierop een antwoord te geven moeten stappen gezet worden naar een inclusieve arbeidsmarkt, redelijke aanpassingen tijdens werkplekleren en opvolging van de integratie op de arbeidsmarkt tijdens bedrijfsinnovaties.

Beleidskaders om op verder te werken

De voorbije legislatuur ging er heel veel aandacht naar de implementatie van het M-decreet en de uitbouw van het nieuwe ondersteuningsmodel dat een nieuwe relatie uittekent tussen de school voor gewoon en de school voor buitengewoon onderwijs. Deze implementatie leidde tot grote veranderingen in de klaspraktijk en tot grote onzekerheid op het werkveld. Het onderwijsveld heeft nood aan een stabiel kader (visie, regeling, organisatie) voor de verdere uitrol van de ondersteuningsnetwerken. Een nauwgezette monitoring van al deze veranderingen blijft zeker noodzakelijk. Bijsturingen moeten dan ook gedragen, tijdig en transparant worden doorgevoerd.

Het nieuwe decreet leerlingenbegeleiding versterkt de verantwoordelijkheid van scholen om basiszorg en verhoogde zorg aan te bieden.

Nieuwe beleidsassen

Pragmatisme koppelen aan verdere visie-ontwikkeling

Een volgende Vlaamse Regering ondersteunt verdere stappen naar reële inclusie zowel in het basis- en secundair onderwijs als in het hoger onderwijs en het levenslang en levensbreed leren. Hiervoor moet pragmatisme gekoppeld worden aan verdere visieontwikkeling op de verschillende niveaus.

De onderwijsnoden van lerenden met specifieke leer- en ontwikkelingsnoden maken van bij de aanvang deel uit van de beleidsdossiers die grote onderwijsveranderingen uittekenen ("mainstreaming") zoals masterplan basisonderwijs, modernisering secundair onderwijs, leerlingenbegeleiding en zorgbeleid, gelijke onderwijskansen, overgang van basis- naar secundair en van secundair naar hoger onderwijs, duaal leren, onderwijsinfrastructuur, de lerarenopleiding en verdere professionalisering en een geprofileerd volwassenenonderwijs.

Bouw het M-decreet verder uit om zo inclusief basis- en secundair onderwijs vorm te geven

Het beleid benut de lopende wetenschappelijke evaluatie van het M-decreet als vertrekpunt voor een verdieping en verbreding van inclusie in het basis- en secundair onderwijs. Dit beleid zal zeker moeten inspelen op de volgende punten die momenteel onvoldoende zijn uitgeklaard:

- meer leer- en ontwikkelingskansen voor lerenden met gedrags- en emotionele stoornissen, met multiple problemen, met een diepmentale handicap, doofblinde kinderen en kinderen in complexe opvoedingscontexten;
- de rol van het buitengewoon onderwijs als setting én als ondersteuner. De overheid stimuleert stapsgewijs een grotere convergentie tussen gewoon en buitengewoon onderwijs in het onderwijslandschap van de toekomst;
- meer stimuli voor ambitieuze én ontwikkelingsgerichte leerdoelen voor kinderen met specifieke noden. Een reële kwalificatie is het eerste streefdoel mits dit een realistische optie is. De vaststellingen uit de onderwijspiegels van 2016 en 2017 geven aan dat er nog groeimarge is voor kwalitatieve handelingsplanning, gebaseerd op curriculumdesign in het buitengewoon onderwijs. De reflectie over de afstemming tussen de ontwikkelingsdoelen en de eindtermen nieuwe stijl is nog helemaal niet gebeurd. Een punt van zorg is ook de band met de studiebekrachtiging in het secundair onderwijs.

Maak werk van een actiever beleid voor de doorstroom van studenten met beperkingen naar het hoger onderwijs, het volwassenenonderwijs en de arbeidsmarkt

Het M-decreet ondersteunt de leer- en ontwikkelingsnoden in het basis- en secundair onderwijs. Deze lerenden zullen in de komende legislatuur ook doorstromen naar het hoger onderwijs, het levenslang en levensbreed leren en naar de arbeidsmarkt.

Hoewel er inspanningen worden gedaan voor inclusief hoger onderwijs, zijn de consequenties van het M-decreet voor het hoger onderwijs op meerdere domeinen (diagnostiek, continuïteit in redelijke aanpassingen, ondersteuning) nog onvoldoende doorgedacht. De afstemming tussen universeel ontwerp, brede basiszorg en redelijke aanpassingen vraagt verdere beleidsinvesteringen van deze instellingen.

Maak werk van een gezamenlijk werkkader voor verschillende beleidsdomeinen

Een sterker, doelgericht en gecoördineerd beleid vanuit verschillende beleidsdomeinen (welzijn, werk, ...) is noodzakelijk. Zie kritische voorwaarde 3.

6 Investeer in onderwijsprofessionals

Het onderwijsbeleid moet vertrouwen geven aan onderwijsprofessionals en voorwaarden scheppen om ze ten volle te laten functioneren als professionals.

Ambitieuw onderwijs veronderstelt dat er voldoende én competente mensen instaan voor het onderwijs en dit op alle onderwijsniveaus. De lerarenopleidingen moeten sterker kunnen inspelen op de nieuwe opdrachten die onderwijs gekregen heeft in nieuwe decreten. Levenslang leren voor onderwijsprofessionals moet ingeschreven worden als een recht en een verantwoordelijkheid. Onderwijsinstellingen moeten de nodige organisatorische ruimte hebben om dit recht te kunnen garanderen.

Een loopbaanpact om het beroep aantrekkelijk te houden en te versterken, is zeker noodzakelijk. Dit zet in op alle relevante hefboomen: personeelsstatuut, verloning, initiële opleiding en verdere professionalisering tijdens de loopbaan. Twee categorieën onderwijsgeevenden moeten zeker aandacht krijgen: zij-instromers en schoolleiders. Zij-instromers moeten beschikken over een ruime didactische en pedagogische bagage. Schoolleiders kunnen beter ondersteund worden zodat ze hun rol als pedagogische leider van de school kunnen opnemen.

Vaststellingen

Vaststelling: Er zijn onderwijsgeevenden te kort

De vacatures voor onderwijsgeevenden raken steeds minder ingevuld, zeker voor bepaalde vakgebieden. Het valt te verwachten dat dit tekort zich doorzet en veralgemeent. Dit is een logisch gevolg van demografische ontwikkelingen: de groei van het aantal lerenden en de uitstroom van een generatie leraren. Onderwijs zit, binnen een globaal krimpend arbeidspotentieel, in concurrentie met andere sectoren.

Een vrij groot deel van de jonge onderwijsgeevenden verlaat binnen de 5 jaar na de aanvang van de onderwijsloopbaan het onderwijs opnieuw omdat andere vormen van tewerkstelling aantrekkelijker zijn (o.a. qua verloning en o.a. qua loopbaanperspectieven).

Vaststelling: Lerarenberoep onder druk

Het beroep van leraar is de laatste jaren zeer sterk veranderd. De modernisering van het secundair onderwijs, de uitrol van het M-decreet (met bijhorende ondersteuningsmodel), de leerlingenbegeleiding in al zijn facetten (m.i.v. keuzebegeleiding), de vernieuwde eindtermen (met een grote aandacht voor transversale competenties), digitale leeromgevingen en competentiegericht leren illustreren dit. Het nieuwe referentiekader voor onderwijskwaliteit verlegt eveneens de verantwoordelijkheden. Leraren werken ook in heel andere sociale contexten dan voorheen (meer divers publiek, wijzigende leerbehoeften, sociale en maatschappelijke context waarin kinderen opgroeien).

Ook multi-inzetbaarheid of veranderingen in de inzetbaarheid van leraren (opdrachten opnemen of vakken geven waar ze niet voor zijn opgeleid) geeft een hoge stressfactor. Net als bij andere beroepen, hangt ook bij leraren de professionaliteit in belangrijke mate samen met de specifieke kennisbasis die ze kunnen inzetten bij hun activiteiten.

Ten gronde is er echter nog een andere verschuiving bezig die sterke impact heeft op beroepsmotivatie en tevredenheid van leraren. Leraren hebben de indruk dat hun beroep wordt geïnstrumentaliseerd en dat ze worden gereduceerd tot uitvoerders van beleidsdoelen die van bovenop worden opgelegd. Ze ervaren een druk op de dagelijkse realiteit van hun handelen. Dit wordt ingegeven door een toenemende

standaardisering, door de ontransparante aansturing van onderwijsveranderingen, doordat scholen onvoldoende middelen hebben om een modern personeelsbeleid te voeren.

Onderwijsprofessionals ervaren een spanning tussen hun engagement voor een lerende, hun expertise als vakdeskundige en de verder gaande standaardisering in onderwijs, gekoppeld aan een (administratieve) verantwoordingsplicht. Ze worden gemotiveerd als ze een bijdrage kunnen leveren aan de ontwikkeling van lerenden en hiervoor de nodige professionele autonomie krijgen.

Vaststelling: Zorgen om schoolleiderschap

Onderwijskwaliteit wordt gedragen door sterke schoolleiders: ze motiveren hun team en werken samen met hen aan een breed gedragen visie op onderwijs geven. Ze zijn coach en ondersteuner van hun team op pedagogisch en didactisch vlak. Ze zijn het aanspreekpunt voor zowel de bestuurders maar dragen ook de communicatie over het schoolbeleid met de ouders en de leerlingen. Ze zijn ook een belangrijke schakel tussen de school en de maatschappelijke omgeving (sociale sector, gemeente, tewerkstelling, politie, ...).

Toch hebben schoolbesturen moeite om vacatures voor directeurs in te vullen. Directeurs verlaten ook vrij snel het ambt. Hoewel jobtevredenheid en jobenthousiasme van schoolleiders gemiddeld tot hoog scoren, rapporteren velen stress en symptomen van burn-out. Volgens recent onderzoek is een grote bron van ongenoegen bij schoolleiders de onduidelijkheid van bestaande regelgeving, de snelheid, timing, communicatie en haalbaarheid van veranderingen, te weinig inspraak vanuit de praktijk bij veranderingen. De schoolleiders ventileren frustraties over hun lage verloning ten opzichte van leraren en de privésector en wijzen op de vlakke onderwijsloopbaan met relatief beperkte uitwegen na het beëindigen van de directiefunctie.

Vaststelling: Zorgen om de maatschappelijke status van leraren

Nogal wat leerkrachten hebben de indruk dat de maatschappelijke verwachtingen en de waardering voor hun beroep in onevenwicht zijn. Onderzoek toont aan dat de maatschappelijke waardering voor het beroep van leraar hoog is en blijft. Er is iets meer waardering voor leraren in het basisonderwijs dan in het secundair onderwijs. Maar leraren ervaren zelf een vrij grote druk op hun beroep.

Naast maatschappelijke verwachtingen en maatschappelijke waardering staat de status van een beroep in vergelijking met andere beroepen. Leerkracht wordt gezien als een erg veeleisend beroep met een lagere verloning en een relatief lagere status van kennis en aanzien. Er wordt erkend dat het lerarenberoep aantrekkelijke kanten heeft waaronder de arbeidstijdregeling maar ook mindere zoals het loon, de carrièreperspectieven en de mogelijkheid de eigen arbeidstijd in te richten.

Deze discussies over maatschappelijke verwachtingen, status en waardering hebben een rechtstreekse invloed op de keuzemotieven van toekomstige leraren.

Vaststelling: De samenstelling van het lerarenkorps weerspiegelt te weinig de maatschappelijke realiteit

Er is sprake van een vervrouwelijking van het onderwijsberoep, zeker in het basisonderwijs maar de trend tekent zich ook af op andere onderwijsniveaus. Toch blijft er in het secundair onderwijs een minderheid van 40 procent mannen aan de slag. Er is ook een verschil naargelang van de vakken.

De feminisering van het beroep raakt niet aan de expertise maar wel aan de voorbeeldfunctie die leerkrachten vervullen voor leerlingen. Vanuit hetzelfde argument is er zorg over de mate waarin het lerarenberoep de diversiteit van de samenleving weerspiegelt.

Wil je als maatschappij de garantie dat je geld opbrengt? Investeer in leerlingen en onderwijspersoneel

Nancy Libert, Algemene Centrale der Openbare Diensten (ACOD)

Beleidslijnen om op verder te werken

Het voorbije jaar is de lerarenopleiding hervormd en geïntegreerd in het hoger onderwijs. Deze nieuwe decreten stuurden het bestaande kader in beperkte mate bij. Ze zetten in op positieve keuzetrajecten voor kandidaat leraren door een instapproef, op de verhouding tussen de opleiding in de opleidingsinstelling en de praktijkcomponent en op de versterking van partnerschappen tussen opleidingen. De decreten creëren ook meer kansen voor verkorte opleidingen. Maar de raad

vond dit ook een gemiste kans omdat de veranderingen te veel uitgaan van een technisch-instrumentele visie op het leraarschap met een te sterke focus op het klasgerichte (met o.m. de nadruk op klasmanagement), wat eerder aansluit bij een instrumenteel opleidingsmodel.

De basiscompetenties voor de leraren zijn geactualiseerd. De leerkrachtenplatforms zijn een instrument om de aantrekkelijkheid van het beroep te verhogen. Er werden ook diverse initiatieven genomen om het statuut van onderwijsprofessionals te verbeteren waaronder de cao XI.

Het toekomstplan/actieplan basisonderwijs moet zeker uitgerold worden en in beleid worden omgezet.

Nieuwe beleidsassen

Geef vertrouwen aan onderwijsprofessionals en zorg dat ze kunnen en mogen functioneren als professionals

Onderwijsprofessionals staan in het hart van het onderwijsproces en zijn de voornaamste actoren om kwaliteitsvol onderwijs te geven. Ze zijn spilfiguren zonder wie het leren van lerenden niet zal plaatsvinden. Elk debat over ambitieus en vormend onderwijs gekoppeld aan een positief leer- en leefklimaat, over gelijke onderwijskansen en inclusie in onderwijs en over kwaliteit in onderwijs heeft geen zin zonder onderwijsprofessionals die het vormgeven in de klas.

Onderwijsinstellingen moeten kunnen functioneren als professionele leergemeenschappen waar schoolteams hun eigen praktijk mogen vormgeven samen met collega's en al dan niet ondersteund door externen. Een volgende legislatuur moet hier de voorwaarden voor creëren.

Onderwijs verdient leraren met expertise, passie en geloof in (jonge) mensen. Hun professionele autonomie is de basis voor blijvend engagement.

Koen Van Kerkhoven, Christelijke Onderwijscentrale (COC)

Onderwijsprofessionals moeten een eigenaarschap kunnen ervaren van veranderingen in hun klaspraktijk. Dit veronderstelt dat onderwijsveranderingen

sterker inspelen op hun taakopvattingen en visies op wat goed onderwijs is. Dit vraagt dat onderwijsveranderingen vanaf het begin de impact op de professionaliteit van onderwijsgevers meenemen als uitgangspunt.

Naast het beleidsgericht onderzoek moet er in een volgende legislatuur een bijkomend onderzoeksprogramma komen voor praktijkgericht onderzoek samen met de onderwijspraktijk. Deze kennis draagt bij aan het oplossen van die vragen en problemen en dus tot het verbeteren van de onderwijspraktijk. Kenmerkend voor praktijkgericht onderzoek is dat het resultaat ervan breder inzetbaar is dan de concrete context. Het staat naast het praktijkonderzoek dat gericht is op het verbeteren van de eigen praktijk.

Versterk de hervorming van de lerarenopleidingen en integreer levenslang leren voor onderwijsprofessionals

Onderwijsprofessionals worden geconfronteerd met een vernieuwde en geïntensifieerde onderwijsopdracht. De raad stelt vast dat de onderwijsveranderingen die hierboven zijn aangegeven, nauwelijks zijn doorgedacht op hun impact op de lerarenopleiding: de hervorming van de eindtermen (meer vakkenintegratie), het onderwijskader kwaliteit, duaal leren en werkplekleren, leerlingenbegeleiding, zorg en inclusie, ...

De lopende hervorming van de lerarenopleiding moet verder onderbouwd worden door conceptueel werk dat de onderwijsveranderingen vertaalt naar de inzetbaarheidsvereisten, de beroepsprofielen en de basiscompetenties van leraren. Deze instrumenten functioneren intussen al enkele decennia, met diverse kleine bijstellingen. Ze moeten het voorwerp uitmaken van een grondige reflectie-oefening vanuit de nieuwe ontwikkelingen in het onderwijsveld.

De grootste effectiviteit in leren wordt bereikt door de impact van de leraar. Werkcondities zijn leercondities. We willen de hoogste kwaliteit van lerarenopleidingen én echte professionalisering tijdens de loopbaan. Zonder goede werkcondities is de professionaliteit in gevaar.

Marianne Coopman, Christelijk Onderwijzersverbond (COV)

De Vlor ziet kansen in de inzet van meer masters in het basisonderwijs maar ook bezwaren. De raad wil een definitief oordeel over de wenselijkheid van masters baseren op het lopende onderzoek naar de meerwaarde van de inzetbaarheid van masters in het basisonderwijs.

De onderwijsveranderingen illustreren de dwingende nood om een veel sterker beleid voor levenslang leren van onderwijsprofessionals te voeren. Levenslang leren voor onderwijsprofessionals op de werkvloer en door coaching moet een realiteit worden én een verantwoordelijkheid. Ook in het basisonderwijs, onder meer door in specifieke klasvrije uren te voorzien.

Realiseer een loopbaanpact voor alle onderwijsprofessionals (m.i.v. de schoolleiders)

Een volgende regering moet een loopbaanpact realiseren dat inzet op alle relevante hefboomen voor de waardering van het beroep. Dit is een must. Gelet op de krapte op de arbeidsmarkt is een loopbaanpact een urgente aangelegenheid. Onderwijs moet gemotiveerde experts kunnen blijven aantrekken en houden. Dit pact maakt afspraken over verloning, werkvoorwaarden, tijdsbesteding en professionaliseringskansen voor onderwijsprofessionals. Tijd om te overleggen en permanente vorming maken structureel deel uit van de opdracht van de onderwijsgevers. Professionalisering tijdens de loopbaan wordt een recht én een verantwoordelijkheid voor iedere onderwijsgevende.

Het loopbaanpact definieert ook betere voorwaarden voor de instap van zij-instromers. De opleiding voor zij-instromers moet aan dezelfde kwaliteitsnormen beantwoorden als voor andere kandidaten in de lerarenopleidingen.

Zorg voor een aantrekkelijker directeursambt

Het ambt van directeur vraagt een grondige herwaardering. Directeuren zijn een centrale as voor kwaliteit in scholen. Om aantrekkelijkheid te verhogen, moeten directeurs zich kunnen concentreren op hun kernopdracht, met name om een slagkrachtig schoolbeleid uit te bouwen. Zij hebben nood aan vertrouwen vanuit de overheid en de samenleving om samen met hun team kwaliteit in hun school te garanderen. De administratieve taken worden geëvalueerd vanuit de vraag wat essentiële informatie is voor het schoolbeleid én voor de verantwoording aan de overheid. Er wordt een duidelijk onderscheid gemaakt tussen “nice to know” en

“need to know”. Er is ook nood aan een vertaling van deze complexe opdracht in de verloning voor directeurs.

In het basisonderwijs moet het actieplan onder meer hierop een antwoord geven. Vooral de nood aan bijkomende administratieve ondersteuning is hoog. In basisonderwijs en secundaire scholen is er nood aan omkadering om een gedeeld leiderschap vorm te geven.

Er is ook nood aan een sterkere ondersteuning van de competenties van schoolleiders, aanvangsbegeleiding en een versterking van hun levenslang leren. In het loopbaanpact wordt ook specifiek aandacht gegeven aan de verloning, de professionalisering, coaching en de loopbaanperspectieven van schoolleiders. Er moet ook worden gewerkt aan doorgroeimogelijkheden voor directeurs die andere functies ambiëren na hun schoolleiderschap.

Investeren in kwaliteitsvol onderwijs waarborgt het maatschappelijk welzijn en de menselijke vooruitgang van elk individu

Marnix Heyndrickx, Vrij Syndicaat voor het Openbaar Ambt (VSOA)

7 Investeer in sterke en participatieve onderwijsinstellingen

Krachtig onderwijsbeleid moet vorm krijgen in iedere onderwijsinstelling. Onderwijsinstellingen moeten een strategische visie kunnen ontwikkelen op wat goed onderwijs is en daar naar handelen. Schoolbesturen moeten de onderwijsprofessionals, de lerenden en de ouders actief betrekken in dit denkproces.

Die visie moet worden verankerd in een beleid voor interne kwaliteitszorg in de onderwijsinstellingen.

Externe kwaliteitsbewaking door de overheid hoeft zich ervoor scholen te reduceren tot uitvoerders van standaarden.

De verhouding tussen gezinnen en de school verandert omdat gezinnen en de leefwereld van kinderen sterk veranderen. Een school(bestuur) moet de ouders, de lerenden en de onderwijsprofessionals actief betrekken bij de beleidskeuzes en de bijstellingen ervan. Deze nood reikt verder dan de formele structuren uit het participatiedecreet die op zich wel belangrijk zijn en blijven.

Participatie is sterk bepaald door vrijwilligerswerk. Het werk en het statuut van de vrijwilligers moet sterker gewaardeerd worden. Voor studenten hoger onderwijs moet dat worden vertaald in een gepast statuut.

Vaststelling: De leefwereld van kinderen, jongeren en gezinnen verandert

Door internationale migratie, verschuivingen tussen stad en platteland en door veranderende gezinssituaties is de leefwereld van kinderen, jongeren en volwassenen sterk veranderd. Steeds meer kinderen leven gelijktijdig of opeenvolgend in verschillende “gezinnen”. De relaties tussen ouders en kinderen en met andere familieleden zoals de grootouders zijn veranderd, hun tijdsbesteding ziet er anders uit en kinderen verhuizen vaker.

Ze hebben meer en gevarieerder contact met andere culturen door klasgenoten, soms doordat ze zelf deel uitmaken van een multicultureel gezin. Er is een toenemende talige diversiteit. Er zijn grote culturele verschillen en verschillen in levensbeschouwing en betekenisgeving. Hun (sociale) leven speelt zich voor een belangrijk deel af buiten het gezin en de school (influencers binnen sociale media, invloeden van de vriendengroep). Sinds enkele decennia krijgen kinderen ook steeds meer eigen rechten door het kinderrechtenverdrag dat leidde tot een mentaliteitswijziging.

Er leeft een vrij grote groep kinderen in armoede.

Kinderen leven, net als hun ouders, onder grote prestatiedruk. Kinderen hebben het druk. Ze ‘moeten’ naar school, naar de muziekles, naar de jeugdbeweging, ze ‘moeten’ sporten en actief zijn op sociale media, ... Deze tijdsbeleving heeft gevolgen voor de manier waarop scholen met gezinnen en met leerlingen omgaan en communiceren.

Kinderen hebben sinds het Kinderrechtenverdrag ook een ander statuut gekregen in de samenleving. Overleg en participatie wordt steeds vaker als vanzelfsprekend beschouwd, zowel in gezinnen als in onderwijsinstellingen. Er blijft nog een groeimarge voor scholen om te werken vanuit een gedeelde betrokkenheid op de leer- en ontwikkelingstrajecten van kinderen (onder meer binnen het handelingsgericht werken). Onderwijsinstellingen moeten meer ruimte en instrumenten krijgen om te bouwen aan wederzijds vertrouwen en communicatie en zo juridisering van verhoudingen kunnen voorkomen.

Vaststelling: Participatie in onderwijs, een uitstekende leerschool voor de burgers van morgen

Participatie bevordert enerzijds het democratische gehalte van onderwijsinstellingen maar het biedt ook sterke leeromgevingen voor kritisch burgerschap. Jongeren blijken goed te scoren op kennis over gezagsgetrouw burgerschap. Sociaal en conventioneel burgerschap vinden ze in verhouding iets minder belangrijk. Vlaamse jongeren blijken niet zo tolerant ten opzichte van etnische minderheden. De cultuur in onderwijsinstellingen beïnvloedt in positieve zin deze attitudes.

Studentenparticipatie in het hoger onderwijs heeft een lange geschiedenis en werd decretaal verankerd (zowel opleidingsgebonden als opleidingsoverkoepelende thema's). Ze biedt een belangrijk draagvlak aan het beleid van instellingen en geeft aan studenten kansen om burgerschapscompetenties verder te ontwikkelen. Studentenparticipatie blijft in sommige instellingen moeizaam verlopen. Mandaten raken op Vlaams en lokaal niveau moeilijker ingevuld en studentenvertegenwoordigers geven aan dat het moeilijker wordt om hun engagement met hun studies te combineren. Het profiel van de vertegenwoordiging is te weinig divers.

Vaststelling: Een instrumentele kijk op onderwijsinstellingen

Scholen worden steeds meer benaderd vanuit een rendementsdenken en vanuit een instrumentele visie. Een belangrijk deel van de publieke opinie ziet onderwijsinstellingen als organisaties die een bepaald “product” (leerresultaten, leerwinst) leveren in ruil voor overheidsfinanciering. De instellingen moeten de kwaliteit van die “producten” verantwoorden aan de hand van het bereiken van bepaalde opgelegde doelen en aan de hand van meetbare resultaten. Deze doelen zijn daarenboven zeer nauw verbonden met de kwalificatiefunctie en cognitieve doelen. Onderwijsinstellingen ervaren van hieruit een verenging van wat zij zelf als goed onderwijs beschouwen. Instellingen worden onderling vergeleken en tegenover elkaar geplaatst. Een school wordt in deze visie op vrij uniforme manier “gemanaged”.

Hoewel er ook een toenemende beweging is om actoren uit het onderwijs te betrekken bij onderwijsveranderingen, blijft de overheid zeer sterk sturen op onderwijsdoelen. De doelstellingen van onderwijsveranderingen vertrekken te weinig vanuit een gemeenschappelijke probleemanalyse en een gemeenschappelijk gedragen visie op de richting die een onderwijsverandering uit

moet. Onderwijsinstellingen ervaren te weinig eigenaarschap bij de doelen waarop de overheid stuurt.

Beleidskaders om op verder te werken

Participatie van leerlingen, studenten en ouders is in Vlaanderen al vele jaren decretaal verankerd. Het is erg belangrijk dat deze regelingen er zijn. Dit betekent niet dat er geen ruimte is voor een verdere verankering van participatief werken in het beleid van de instellingen. Participatie moet mogelijk zijn op alle relevante beleidsniveaus.

Nieuwe beleidsassen

Een krachtige ondersteuning van het beleid van onderwijsinstellingen

Krachtig onderwijsbeleid krijgt vorm in iedere onderwijsinstelling. Besturen en teams ontwikkelen daarom een visie op wat goed onderwijs is. Deze visie ambieert om lerenden te vormen tot kritische en betrokken mensen binnen de samenleving van morgen. Deze visie is verankerd in de mens- en maatschappijvisie en de levensbeschouwelijke opstelling van iedere onderwijsinstelling. Dit wordt gegarandeerd door de grondwet. Het beleid blijft deze vrijheid garanderen. Onderwijsinstellingen blikken vooruit en werken vanuit een strategische visie. Ze ontwikkelen zich in dialoog met iedereen die bij de school betrokken is: ouders, lerenden, sociale organisaties en overheden, zowel lokaal als Vlaams. Iedereen betrokken bij de onderwijsinstelling bepaalt mee de richting waarin de instelling zich ontwikkelt.

Het beleid en het team hebben hiertoe een ruime kijk nodig op zowel de interne context als de externe omgevingscontext van de instelling. Waar moeten we/ kunnen we/ willen we naar toe? De kern van strategisch management ligt niet alleen in het uitstippelen zelf van een helder gestructureerde weg naar een duidelijk geformuleerd doel, maar ook in de vraag hoe we daarbij te werk willen gaan en welk draagvlak daarvoor nodig is.

Hiertoe moet de overheid voorwaarden creëren:

- de onderwijsveranderingen én het systeem van kwaliteitstoezicht geven onderwijsinstellingen ruimte om een eigen professionele invulling te geven aan de vragen van hun lerenden;

- de onderwijsinstelling beschikt over de infrastructuur, de mensen en de middelen om dit vorm te geven;
- de onderwijsinstelling krijgt meer mogelijkheden om te werken aan professionalisering van onderwijsprofessionals en expertisedeling tussen de teamleden te stimuleren;
- de onderwijsinstelling kan in overleg met andere actoren het instellingsbeleid versterken;
- de onderwijsinstelling krijgt de mogelijkheid om te bouwen aan een open communicatiecultuur voor onderwijsprofessionals, ouders, lerenden. Dit reikt veel verder dan de formele structuren uit het participatiedecreet.

Maak van de onderwijsinstellingen de motor in het kwaliteitsbeleid

De centrale gangmakers voor kwaliteit in onderwijs zijn de onderwijsbesturen en de onderwijsprofessionals die er werken. Daarom moet een volgende regering inzetten op kwaliteit in onderwijs door het kwaliteitsbeleid van onderwijsinstellingen te ondersteunen en de onderwijsinstellingen beleidsruimte en vertrouwen te geven. Onderwijsinstellingen moeten bij het uitwerking hiervan kunnen rekenen op voldoende sterke en stabiele begeleidingsdiensten. Onderwijsinstellingen zijn de bepalende factor om leerresultaten en leerwinst te realiseren.

Dit memorandum biedt perspectieven voor schoolleiders. Gedegen ondersteuning en duidelijke regelgeving helpt hen bij het waarmaken van hun engagement

Lieven Boeve, Katholiek Onderwijs Vlaanderen

De Vlor wil een stimulerend beleid eerder dan versterkte verplichtingen aan de hand van decretale of andere wettelijke bepalingen.

- Het referentiekader voor onderwijskwaliteit biedt voor het basis- en secundair onderwijs en het volwassenenonderwijs een prima kader om een kwaliteitsbeleid vorm te geven. Het beschrijft een breed palet aan beleidsondersteunende pijlers en geeft handvatten om hierover in dialoog te gaan met de onderwijsinspectie. De focus ligt terecht op de professionele ontwikkeling van de teams.
- De uitbouw van informatierijke omgevingen die onderwijsinstellingen inzicht geven in de realisatie van hun beleidsdoelen, processen en output.

Deze vormen de basis voor een leercultuur in onderwijsinstellingen (belanghebbenden, schoolteam, bestuurders).

Ze geven inzicht in de mate waarin onderwijsinstellingen hun beleidsdoelen realiseren (processen en output). Teams leren deze data te gebruiken als basis voor beleid (datageletterdheid). Er loopt een maatschappelijk debat over de plaats die gevalideerde toetsen kunnen spelen ter onderbouwing van het kwaliteitsbeleid van een school.

Het kwaliteitsbeleid van onderwijsinstellingen krijgt vorm in dialoog met alle betrokkenen uit de school (leerlingen, ouders, andere betrokkenen (horizontale verantwoording)). De Vlor ziet als kernelementen van het beleid: het inschrijvingsbeleid en het schoolreglement met inbegrip van het evaluatiebeleid.

Lerenden, ouders, onderwijsteams maken samen school

Dat de opvoedende rol van de school is toegenomen, is een veel gehoorde opvatting. Tegelijk zijn ouders sterk betrokken bij de schoolloopbaan van hun kinderen. Ouders willen sterker en vooral gericht communiceren met de school over de ontwikkelingsnoden van hun kinderen.

Het is in de eerste plaats een verantwoordelijkheid van de onderwijsinstelling om op een open en proactieve manier te communiceren met hun belanghebbenden. Hierdoor kan juridisering van verhoudingen preventief worden voorkomen. Deze communicatie kadert in een breder beleid om een aanvaardbare balans te vinden tussen de rol van de school als vormende organisatie en de rol van ouders als eerste opvoedingsverantwoordelijken. Hiervoor wordt een waaier aan participatieve technieken en communicatiestrategieën ingezet. De onderwijsinstelling is best geplaatst om hierin keuzes te maken. Deze balans wordt beïnvloed door de populatie van de school. Er is een grote diversiteit nodig in communicatiestijl, in benadering, in omgaan met de waarden en overtuigingen en interculturele vaardigheden.

De participatiestructuren zijn belangrijk als een minimum in elke school, maar ze maken deel uit van de brede waaier van initiatieven die hierboven wordt geschetst. Participatiestructuren zijn noodzakelijk op het meest lokale niveau maar ook op de andere beleidsniveaus waarin beslissingen worden genomen over het beleid van de onderwijsinstelling. Een evaluatie van deze participatiestructuren op school is wenselijk.

Samen vorm geven aan participatie op school geeft een boost aan de betrokkenheid van ouders, leerlingen en schoolteams

Hannelore Lambrighs | Timothy Van Raemdonck |
Theo Kuppens, Ouderverenigingen

Een heel specifiek moment in de verhouding tussen gezin en school is het moment waarop een lerende en zijn ouders keuzes moeten maken over de verdere schoolloopbaan of als de schoolloopbaan van richting moet veranderen. Ouders en leerlingen signaleren hier een blijvende ondersteuningsnood. Het clb, de leerlingenkoepel en de erkende ouderverenigingen zijn hierin partners. Een open communicatie over het leerlingvolgsysteem is een basis om deze beslissingen door te praten en te laten groeien vanuit een gemeenschappelijk engagement voor de ontwikkeling van de lerende.

Participatie is sterk bepaald door vrijwilligerswerk. Het werk en het statuut van de vrijwilligers moet sterker gewaardeerd worden. In het hoger onderwijs vraagt de Vlor om een afdwingbaar statuut decretaal te verankeren op de verschillende bestuursniveaus en de verschillende opleidingen. De overheid geeft studentenvertegenwoordigers faciliteiten, ondersteuning en middelen. Het beleid moet aanzetten om de diversiteit van de samenleving en van de opleiding te weerspiegelen in de vertegenwoordiging.

DRIE KRITISCHE VOORWAARDEN

1 Financiering van onderwijs

Ambitieuws onderwijs vraagt ook ambitieuze financiering, zowel in werking als in omkadering als in infrastructuur. Binnen deze middelen is er ook voldoende ruimte om psychosociale begeleiding van lerenden uit te bouwen.

De Vlor vraagt naar garanties voor een financiering van onderwijs op basis van reële financieringsbehoeften. Deze financiering garandeert dat onderwijsinstellingen hun opdrachten en missie ten volle kunnen realiseren. Dit vereist een strategisch investeringspact. Er worden garanties gegeven dat alle kernopdrachten van onderwijs op de verschillende onderwijsniveaus gefinancierd worden op grond van publieke middelen. Er wordt ingezet op win-win's vanuit meerdere beleidsdomeinen en vanuit Vlaamse én Europese middelen.

Er wordt ook geëvalueerd wat de meerwaarde is van PPS in verhouding tot de extra kosten die PPS ook met zich brengt.

Onderwijs is een sleutelsector

Onderwijs neemt een sleutelrol op in de samenleving én in het leven van iedere burger. Onderwijs geeft iedere lerende de handvatten om te ontwikkelen en te groeien. Het is een omgeving waarin iedere burger kan en mag groeien. Onderwijs is ook maatschappelijk een sleutelsector die een grote innovatieve en emanciperende kracht heeft: als een sociale hefboom voor maatschappelijke integratie, als kernproces in een kennissamenleving en als een sociale microkosmos. Onderwijs is een publieke dienst die zich richt tot alle lerenden.

Onderwijs is onze enige grondstof. Investeren hierin garandeert elke leerling de hoogste kwaliteit. De volgende beleidsploeg zet in op respect, tijd en beleidsruimte om vernieuwingen stevige wortels te geven.

Patriek Delbaere, Onderwijskoepel van steden en gemeenten (OVSG)

Het Vlaamse onderwijs is bovengemiddeld ambitieus. In een kennissamenleving en een open economie zoals de Vlaamse is dat een noodzakelijkheid. Maar deze ambitie vloeit ook voort uit de zorg om een warme samenleving te bieden waarin mensen ontwikkelingskansen krijgen. Hierover bestaat gelukkig een maatschappelijke consensus.

Daarom is onderwijs een publiek goed en moet onderwijs hoog op de beleidsagenda staan. Het kan niet anders dan dat deze ambitie ook omgezet wordt in de besteding van publieke middelen. Een onderwijsbeleid dat de budgettaire voorwaarden schept voor een ambitieus onderwijsbeleid, investeert in de vernieuwing van de samenleving en de ontwikkelingskansen van de burgers.

Onderwijsbegroting onder druk

De onderwijsmiddelen staan onder druk door drie grote tendensen:

- de Vlor herinnert aan vele grote hervormingen van de voorbije jaren die allemaal een budgetneutraal karakter hadden, ondanks de nieuwe en bijkomende verwachtingen die gesteld werden ten opzichte van onderwijs: de modernisering van het secundair onderwijs, de herziening van de eindtermen, de reorganisatie van de leerlingenbegeleiding, de hervorming van de lerarenopleiding, de hervorming van duaal leren en de reorganisatie van het deeltijds kunstonderwijs. De adviezen bij deze hervormingen hebben dit probleem telkens opnieuw aangekaart. In de volgende jaren komen sommige

van deze hervormingen op kruissnelheid en zullen ze de budgetten van de onderwijsinstellingen onder druk zetten;

- sinds de federalisering van onderwijs werden diverse besparingsrondes doorgevoerd (bijv. beperking van aanwendingspercentages) die een recurrent gevolg hebben voor alle begrotingen die eraan komen;
- daarenboven staan de nieuwe beleidsimpulsen om nog ambitieuzer onderwijs vorm te geven op gespannen voet met de huidige beschikbare middelen;
- door de demografische evolutie van de aantallen lerenden zal de druk op de financiering van onderwijs toenemen.

Voorstel van aanpak

De overheid realiseert een financieringsplan voor het onderwijs dat betrekking heeft op alle deelaspecten van het onderwijs: werking, op infrastructuur, personeel en omkadering en psychosociale begeleiding en sociale voorzieningen van de lerenden. Het heeft ook betrekking op alle onderwijsniveaus en sectoren. De Vlor ziet financiering in onderwijs als een investering in de samenleving en competenties van morgen. Hierbij kunnen volgende pistes worden bewandeld:

- een behoeftestudie om de reële kost van onderwijsveranderingen te objectiveren. De verandering zou moeten becijferen hoeveel de vernieuwingen kosten in plaats van te vertrekken vanuit een verdeling van begrotingsposten;
- een strategisch financieringsplan voor onderwijs dat de kernopdrachten van onderwijsinstellingen op alle niveaus financiert vanuit publieke middelen. Er wordt ingezet op win-win's vanuit meerdere beleidsdomeinen en vanuit Vlaamse én Europese middelen. Onderwijs kan zijn maatschappelijke opdracht immers niet alleen en vanuit onderwijsmiddelen alleen realiseren;

Investeer in talent voor morgen

Pascale De Groote en Eric Vermeylen, Vlaamse Hogescholenraad (VLHORA)

- de financiering van het onderwijs maakt deel uit van een lange termijnengagement over meerdere legislaturen (een pact) tussen onderwijs, de andere maatschappelijke sectoren en de verschillende overheden;
- de ontwikkeling van een denkkader over welke onderwijsnoden worden gefinancierd vanuit publieke middelen en welke van uit private middelen. Dit debat leidt ook tot het definiëren van voorwaarden voor PPS in onderwijs. Op vele terreinen zijn commerciële spelers actief die kerntaken van onderwijs opnemen (in het hoger onderwijs en levenslang leren, in de ontwikkeling van leermiddelen en leerlingvolgsystemen en in de sector van de begeleiding van lerenden met leer- en ontwikkelingsnoden). De Vlor vraagt om hier regulerend op te treden.

2 Samen onderwijsbeleid maken

Onderwijsbeleid is een beleid dat vorm krijgt met vele partners. Meerdere partners organiseren mee het onderwijs en staan in voor het realiseren van het recht op onderwijs. Daarom is er, zeker in onderwijs, nood aan een gedragen beleid dat afgestemd wordt tussen verschillende verantwoordelijke middenveldorganisaties.

De rollen van de centrale overheid zijn aan het verschuiven richting samenwerking en afstemming met andere actoren. Hiervoor zijn meerdere denkkaders ontwikkeld. De voor- en nadelen van de verschillende modellen worden afgewogen en maken voorwerp uit van overleg.

Er moet sterker ingezet worden op strategische beleidsvoering met doelen die op middellange termijn worden vastgelegd, met afspraken over de tussendoelen en de weg ernaartoe. Hierin worden resultaten van onderzoek verrekend en ook de internationale beleidskaders.

69

Onderwijsbeleid is een beleid dat vorm krijgt met vele partners. Meerdere partners organiseren mee het onderwijs en staan in voor het realiseren van het recht op onderwijs. Daarom is er, zeker in onderwijs, nood aan een gedragen beleid dat afgestemd wordt tussen verschillende verantwoordelijke middenveldorganisaties.

De rollen van de centrale overheid zijn aan het verschuiven richting samenwerking en afstemming met andere actoren. Hiervoor zijn meerdere denkkaders ontwikkeld. De voor- en nadelen van de verschillende modellen worden afgewogen en maken voorwerp uit van overleg.

Er moet sterker ingezet worden op strategische beleidsvoering met doelen die op middellange termijn worden vastgelegd, met afspraken over de tussendoelen en de weg ernaartoe. Hierin worden resultaten van onderzoek verrekend en ook de internationale beleidskaders.

Gedragen beleid vanuit een gezamenlijke verantwoordelijkheid voor onderwijs

De Vlor pleit voor een gedragen onderwijsbeleid. De gedragenheid ervan komt tot stand tijdens de verschillende fases van de beleidscyclus. Tijdens de legislatuur werd een nieuw bestuursdecreet goedgekeurd. Dit maakt een opening naar andere participatievormen dan via de strategische adviesraden. Daarnaast biedt het bestuursdecreet de kans om strategische adviesraden actiever te benutten in een vroeger stadium van de beleidsvoorbereiding. De adviesraden kunnen ook een rol spelen in de verbreding van de participatieve processen met burgers.

De raad wijst erop dat de rol van de overheid anders wordt gedefinieerd dan enkel een centrale sturende rol. In toenemende mate ontstaan beleidsmodellen en beleidspraktijken waarin de verschillende bestuurslagen en de verschillende belanghebbenden met elkaar samenwerken en in interactie gaan. Zeker in een sector als onderwijs waar diverse partners mee verantwoordelijkheid nemen voor het organiseren van het onderwijs is en blijft een structurele dialoog én overleg met het middenveld cruciaal. Doordat de verschillende organisaties uit het middenveld mee verantwoordelijkheid opnemen voor de organisatie van het onderwijs, moeten ze mee het onderwijsbeleid dragen. Dit veronderstelt andere samenwerkingsmodaliteiten tussen de overheid en de verschillende onderwijspartners.

Strategische beleidsvoering

De raad pleit ervoor om beleid op middellange termijn te concipiëren en daarover te overleggen met de betrokkenen uit het onderwijsveld. Dit betekent ook dat doelstellingen van hervormingen worden geëxpliciteerd en overlegd. Men kan hierbij tussendoelen omschrijven en afspreken hoe de evolutie en de vooruitgang in kaart worden gebracht.

In toenemende mate is er ook een sturing vanuit internationale organisaties op het beleid van de nationale/regionale onderwijsbeleidsmakers (EU, SDG van de VN, OESO, Raad van Europa). Deze sturing wordt mede bepaald door de maatschappelijke opdracht en agenda van deze organisaties. Ook hierover en over de achterliggende maatschappelijke visies moet er een open overleg kunnen plaatsvinden vooraleer ze worden ingevoerd in het Vlaams onderwijs. Een strategische adviesraad is een prima forum om over deze lange termijn doelen te overleggen en deze in verband te brengen met zowel de referentiekaders van internationale organisaties als de bekommernissen vanuit alle onderwijsbetrokkenen.

Er moet ingezet worden op een beleid

- met een lange termijnperspectief dat doelen expliciet formuleert, waar nodig beleidsalternatieven afweegt op grond van een witboek en groenboek, een proces uittekent en de evaluatie van de impact meteen plant;
- met een actieve participatie van belanghebbenden ("stakeholders") en een open dialoog met de samenleving;
- met een systeemgerichte aanpak die een afstemming realiseert tussen de verschillende rollen en verantwoordelijkheden en zo ook spanningen binnen het beleidsveld wegneemt;
- met een integratie van onderzoeksresultaten en onderzoek in beleidsvoering en in onderwijsinnovaties.

Het advies- en overlegstelsel

Er bestaat in Vlaanderen een goed uitgebouwd advies- en overlegstelsel. De Vlor vindt het belangrijk dat deze structuren hun respectieve rollen kunnen opnemen.

De Vlor pleit voor een goede implementatiestrategie om onderwijsvernieuwingen door te voeren. We stellen vast dat veranderingsprocessen en de resultaten ervan niet of te snel worden geëvalueerd. Veranderingen worden doorgedruwd zonder dat de betrokkenen de kans hebben dit te verwerken en deel te laten uitmaken van hun eigen visie over goed onderwijs. Nochtans zullen scholen de vernieuwing sneller adopteren als een eigen doelstelling als ze inspeelt op de noden die scholen zelf ervaren. Alle onderzoeken wijzen uit dat dit een noodzakelijke voorwaarde is voor succesvolle vernieuwingen. De overheid zal daarbij een kader uittekenen zonder alles tot in de details te regelen. De overheid zal een evenwicht zoeken tussen centrale sturing en de professionaliteit van schoolteams om de verandering te vertalen in lokale situaties.

Veranderingsprocessen vergen ten tweede ook voldoende ondersteuning voor scholen. Meer ruimte om eigen accenten te leggen, betekent niet dat scholen geen coaching kunnen gebruiken om succesvol te zijn. Ondersteuningsdiensten hebben hier een cruciale rol te spelen. Scholen kunnen via netwerking heel wat ondersteuning geven aan de vernieuwing. De overheid zou het best impulsen geven aan kwaliteitsvolle uitwisselingen binnen netwerken.

Er is een goed evenwicht nodig tussen consultatie van burgers en een structurele dialoog met het georganiseerde middenveld. Consultatie en strategische advisering is in de ogen van de Vlor geen 'of-of'- maar een 'en-en'-verhaal. Voor de Vlor zijn zowel strategische advisering op formele tijdstippen, als een permanente opvolging in de verschillende stadia van de beleidscyclus noodzakelijk.

3 Partnerschappen met andere beleidsdomeinen

De verwachtingen van de samenleving naar onderwijs zijn erg hoog. Maar het onderwijsbeleid is in de eerste plaats gericht op de vorming van de lerende. Onderwijs mag niet worden gereduceerd vanuit een instrumentele kijk op onderwijs.

Omdat onderwijs niet alle hefboomen in handen heeft om alle verwachtingen te realiseren, koestert het ook hoge verwachtingen ten opzichte van andere beleidsdomeinen. Daarom pleit de Vlor voor een assertief onderwijsbeleid dat in dialoog gaat met andere beleidsdomeinen en daarvoor overlegplatformen creëert.

Onderwijsbeleid krijgt vorm vanuit een eigen engagement voor de lerende en zijn ontwikkeling

Het engagement van scholen en onderwijs richt zich in de eerste plaats op de lerende en zijn vormingsproces. De Vlor noemde dit in eerdere adviezen de 'pedagogische missie van het onderwijs'. Onderwijs gaat met jonge mensen en andere lerenden op weg vanuit de idee dat ze zelf hun eigen keuzes zullen moeten en kunnen maken. Onderwijs is een plek waar lerenden de tijd en de ruimte krijgen om zelf hun bestemming te zoeken, te vinden en opnieuw te zoeken. Onderwijs vertrekt hierbij van een emanciperend perspectief. Leerkansen mogen niet worden beïnvloed door SES. Deze vorming houdt een evenwicht in tussen enerzijds actieve betrokkenheid bij het geleerde en anderzijds een kritische afstandelijkheid. Ze ligt niet op voorhand vast maar is het resultaat van een persoonlijke en steeds evoluerende synthese van een persoon. Deze synthese bepaalt hoe de lerende kijkt en kritisch-creatief omgaat met/zich verhoudt tot wat hem beïnvloedt en bepaalt (onder meer de samenleving).

Dit betekent echter geenszins dat onderwijs enkel alleen ontwikkelt of evolueert vanuit de lerende als groep of individueel. De pedagogische autonomie van onderwijs is altijd relatief omdat de opdracht van de school een maatschappelijke inbedding nodig heeft. Vorming staat altijd in verhouding tot een andere realiteit. Onderwijs kan haar vormende rol maar opnemen als ze maatschappelijk relevante inhoud aanbiedt. De Vlor ziet onderwijs als een "oefenplaats" waar nieuwe generaties kunnen werken aan de vernieuwing van de samenleving. De samenleving moet daarom erkennen dat de school het resultaat van haar eigen processen per definitie niet in de hand heeft maar toevertrouwt aan de nieuwe generaties.

Een assertief onderwijsbeleid binnen transversale beleidsprojecten

De sleutelpositie van onderwijs in de samenleving leidt ertoe dat onderwijsbeleid op veel manieren raakt aan maar ook zelf geraakt wordt door andere beleidsdomeinen. We denken aan de samenwerking Onderwijs en Cultuur, Onderwijs en Stedenbeleid, tussen Onderwijs en Werk, Onderwijs en Welzijn, Onderwijs en Innovatie, Onderwijs en Gezondheidsbeleid, Onderwijs en Maatschappelijke integratie, Onderwijs en Verkeer.

Al deze beleidsdomeinen zijn cruciaal om sommige onderwijsdoelen te kunnen realiseren. De beleidsbeslissingen uit die andere domeinen bepalen de voorwaarden voor onderwijsinstellingen om hun onderwijsdoelen te kunnen bereiken. Deze beleidsdomeinen zien onderwijs van hun kant vaak als een instrument om hun beleidsdoelen te bereiken.

Omwille van de eigen missie van onderwijs moet samenwerking vorm krijgen vanuit een assertieve dialoog waarin het onderwijsveld vanuit haar eigen professionaliteit, dynamiek, waarden en engagement in gesprek kan gaan.

Het leidend principe om afstemming te realiseren, is de lerende en de kwaliteit van zijn leer- en ontwikkelingsprocessen. De kwaliteit van onderwijs moet het uitgangspunt zijn voor het vormgeven van transversaal beleid: waar en hoe kan samenwerking tussen beleidsdomeinen de vormende opdracht van onderwijs versterken?

De raad adviseert om voor elk dossier, op basis van dit uitgangspunt, te onderzoeken waar samenwerking tussen beleidsdomeinen bijdraagt aan het realiseren van doelstellingen. Doelen van de samenwerking moeten operationeel vertaald en nauwgezet opgevolgd worden. Samenwerking kan gefinancierd worden vanuit verschillende budgetten van de beleidsdomeinen. Het is niet vanzelfsprekend dat maatschappelijke doelen van andere beleidsdomeinen ten laste komen van onderwijsinstellingen en met middelen uit de onderwijsbegroting worden gefinancierd.

Van een andere orde is de vaststelling dat de onderwijsoverheid moet optreden als buffer tussen onderwijsinstellingen en regelgevende initiatieven van andere overheden. Scholen hebben ondersteuning nodig in het omgaan met de druk van onderwijsexterne regelgeving.

Om al deze redenen is er nood aan overlegfora tussen de beleidsdomeinen waar afspraken kunnen worden gemaakt over een gelijkgerichte en gemeenschappelijke aanpak. Dit kan gaan om ambtelijke overleggroepen. Maar het kan ook om gemeenschappelijke visie-ontwikkeling en uitwisseling gaan van strategische adviesraden. Het bestuursdecreet bevestigt de mogelijkheid dat ministers aan adviesraden gemeenschappelijke adviesvragen stellen.

Onderwijs heeft hoge verwachtingen ten opzichte van andere beleidsdomeinen

Ambitieuze onderwijs garanderen, kan niet zonder een stevige inbreng vanuit andere beleidsdomeinen. Onderwijs alleen kan een aantal maatschappelijke uitdagingen niet oplossen en kan daar ook niet voor verantwoordelijk zijn. Volgende beleidsvraagstukken in onderwijs zijn hier voorbeelden van:

Armoede, diversiteit en maatschappelijke integratie

Scholen weten zich geplaagd voor uitdagende sociale problemen die voortvloeien uit de stijgende cijfers voor kinderarmoede. Deze sociale omkadering voor kinderen, gekoppeld aan een structurele hulpverlening, vraagt een intense samenwerking met de welzijns- en sociale diensten zowel op Vlaams als op lokaal niveau.

Ruimtelijke ordening en mobiliteit

Het probleem van capaciteit van scholen heeft ook te maken met de afstemming tussen stadsontwikkeling en de inplanting van scholen. Bij het inplannen van woonwijken zou meteen een evaluatie kunnen worden gemaakt van de capaciteitsbehoeften voor lerenden en hun mobiliteit van en naar de onderwijsinstelling.

Verkeersbeleid en mobiliteit

Het dossier van leerlingenvervoer is verknoopt met beleidslijnen die zijn uitgezet in het kader van het mobiliteitsbeleid. Een beleid voor veilige en gezonde schoolomgevingen is een dossier dat thuishoort binnen het verkeersbeleid van de Vlaamse overheid.

Welzijn

Er is nood aan meer samenhang tussen beleid voor kinderen met specifieke noden in onderwijs en andere kaders uit andere beleidsdomeinen (gezamenlijk hanteren van transactioneel kader en adequaat gebruiken in concrete cases). We denken aan integrale jeugdhulpverlening, ondersteuning van personen met een handicap (VAPH), revalidatie, residentiële voorzieningen, ...

Er is een sterke afstemming nodig tussen het beleid rond kinderopvang (zowel voorschools als naschools/buitenschools) en het beleid in onderwijsinstellingen. Vele scholen in het basisonderwijs organiseren zelf voor- en naschoolse opvang voor kleuters en leerlingen, dit vanuit een zeer grote maatschappelijke vraag. Daarvoor worden onderwijsmiddelen ingezet, wat volgens de Vlor niet de bedoeling kan zijn.

Werk

Er lopen binnen het beleidsdomein Werk diverse initiatieven voor de ontwikkeling van competenties van lerenden. Heel vaak benaderen die onderwijs vanuit een instrumentele kijk (zoals de ontwikkeling van kwalificatiedossiers, het gemeenschappelijk kwaliteitskader, het EVC-beleid). Binnen deze dossiers is het noodzakelijk dat de visie en de vormende kijk vanuit het onderwijsdomeinen meteen wordt meegenomen bij de beleidsvoering. Ook de ontwikkeling van een gemeenschappelijk kwaliteitskader is hiervan een illustratie.

De doorstroming van lerenden met specifieke noden naar een reële maatschappelijke participatie na het verlaten van het secundair onderwijs is een punt van zorg. De Vlor vraagt om de afstemming tussen het onderwijs aan kinderen met specifieke noden en de arbeidsmarkt (reguliere arbeidsmarkt, de maatwerkbedrijven en vrijwilligerswerk) in een nieuw perspectief te bekijken. Hiervoor is een stimuleringsbeleid naar werkgevers en aanbieders van werkplekken en maatwerk noodzakelijk.

Er is met het oog op de verdere uitbouw van levenslang en levensbreed leren een zeer sterke vraag om het sociaal statuut van de volwassen lerenden (afstemming op gezin en werk, derven van loon, educatief verlof, ...) verder uit te bouwen tot een coherent geheel dat levenslang leren echt stimuleert.

Samenwerking tussen diverse beleidsdomeinen en -niveaus faciliteren zodat brede scholen meer armslag krijgen

Hilde Timmermans, Gezinsbond

VERDER LEZEN?

Adviezen Vlor

Vlaamse Onderwijsraad, Algemene Raad. De generalistische benadering in zorg en ondersteuning: uitdagingen voor het onderwijs. Advies over visienota 'Nieuw professionalisme in zorg en ondersteuning', 28 juni 2018.

Vlaamse Onderwijsraad, Algemene Raad. Advies over de master basisonderwijs, 23 november 2017.

Vlaamse Onderwijsraad, Algemene Raad. Advies Strategisch Plan Geletterdheid 2017-2024, 26 oktober 2017.

Vlaamse Onderwijsraad, Algemene Raad. Advies over de relatie tussen onderwijscurricula en beroepskwalificaties, 28 september 2017.

Vlaamse Onderwijsraad, Algemene Raad. Advies over praktijkgericht onderzoek: bouwstenen voor een stimulerend beleid, 29 juni 2017.

Vlaamse Onderwijsraad, Algemene Raad. Advies 'Naar een versterking van onderwijsloopbaanbegeleiding voor jongeren die (willen) doorstromen naar de arbeidsmarkt', 29 juni 2017.

Vlaamse Onderwijsraad, Algemene Raad. Advies over het strategisch plan 'De Vlaming leeft gezonder in 2025', 29 juni 2017.

Vlaamse Onderwijsraad, Algemene Raad. Advies over meertaligheid als realiteit op school, 27 oktober 2016.

Vlaamse Onderwijsraad, Algemene Raad. Advies: naar sterkere impulsen voor een internationaliseringsbeleid in Vlaamse onderwijsinstellingen, 29 september 2016.

Vlaamse Onderwijsraad, Raad Basisonderwijs. Gevalideerde toetsen einde basisonderwijs: hefboom voor kwaliteit?, 14 november 2018.

Vlaamse Onderwijsraad, Raad Basisonderwijs. Advies naar aanleiding van de peiling Frans 2017, 10 oktober 2018.

Vlaamse Onderwijsraad, Raad Basisonderwijs. Advies over problematische afwezigheden in het lager onderwijs, 18 april 2018.

Vlaamse Onderwijsraad, Raad Basisonderwijs. Advies over begrijpend lezen (PIRLS 2016), 28 maart 2018.

Vlaamse Onderwijsraad, Raad Basisonderwijs. Advies over een toekomstplan voor het basisonderwijs, 8 maart 2017.

Vlaamse Onderwijsraad, Raad Basisonderwijs. Advies over kleuterparticipatie, 8 februari 2017.

Vlaamse Onderwijsraad, Raad Secundair Onderwijs. De modernisering van de structuur en de organisatie van het secundair onderwijs, 3 oktober 2017.

Vlaamse Onderwijsraad, Raad Secundair Onderwijs. Advies over de modernisering van het studieaanbod in het secundair onderwijs, 21 februari 2017.

Vlaamse Onderwijsraad, Raad Hoger Onderwijs. Advies studentgecentreerde curricula, 13 november 2018.

Vlaamse Onderwijsraad, Raad Hoger Onderwijs. Advies over het toelatingsexamen arts/tandarts, 9 oktober 2018.

Vlaamse Onderwijsraad, Raad Hoger Onderwijs. Advies over het diversiteitsbeleid in het Vlaamse hoger onderwijs, 11 september 2018.

Vlaamse Onderwijsraad, Raad Hoger Onderwijs. Advies over het versterken van studentenparticipatie door de Vlaamse instellingen hoger onderwijs, 12 juni 2018.

Vlaamse Onderwijsraad, Raad Hoger Onderwijs. Advies over duaal leren in het hoger onderwijs, 12 juni 2018.

Vlaamse Onderwijsraad, Raad Hoger Onderwijs. Advies over het 'network of European Universities'-initiatief van de Europese Commissie, 13 maart 2018.

Vlaamse Onderwijsraad, Raad Hoger Onderwijs. Advies over de internationale mobiliteit van studenten met een functiebeperking, 13 maart 2018.

Vlaamse Onderwijsraad, Raad Hoger Onderwijs. Advies over trajectstarters als alternatief voor het leerkrediet, 14 november 2017.

Vlaamse Onderwijsraad, Raad Hoger Onderwijs. Advies over de toekomst van het Bolognaproces, 9 oktober 2017.

Vlaamse Onderwijsraad, Raad Hoger Onderwijs. Advies over het diversiteitsbeleid in het Vlaams hoger onderwijs van vandaag, 13 juni 2017.

Vlaamse Onderwijsraad, Raad Hoger Onderwijs. Advies over het stimuleren van studentenparticipatie, 9 mei 2017.

Vlaamse Onderwijsraad, Raad Hoger Onderwijs. Advies over een internationaliseringsstrategie voor het Vlaamse hoger onderwijs, 14 maart 2017.

Vlaamse Onderwijsraad, Raad Hoger Onderwijs. Advies over de vluchtelingenproblematiek in het Vlaamse hoger onderwijs, 14 maart 2017.

Vlaamse Onderwijsraad, Raad Hoger Onderwijs. Advies taalbeleid in het Vlaamse hoger onderwijs, 14 februari 2017.

Vlaamse Onderwijsraad, Raad Levenslang en Levensbreed Leren. Advies over duaal leren in het volwassenenonderwijs, 8 mei 2018.

Vlaamse Onderwijsraad, Raad Levenslang en Levensbreed Leren. Advies over leerloopbaanbegeleiding, 8 mei 2018.

Strategische verkenning

Vlaamse Onderwijsraad (2018), Onderwijs voor vluchtelingen. Warm onthaal, vlotte leerloopbaan en duurzaam toekomstperspectief. Brussel: Vlor

Andere bronnen

Aelterman Antonia, Engels Nadine, Van Petegem Peter, Verhoeven Jef (2002). De professionaliteit en de maatschappelijke waardering van leerkrachten basis- en secundair onderwijs. Een onderzoek naar opvattingen van leerkrachten, andere onderwijsbetrokkenen en de publieke opinie. Brussel, 2002

Agentschap Voor Hoger Onderwijs, Volwassenenonderwijs, Kwalificaties & Studietoelagen (2017). Peiling burgerzin en burgerschapseducatie in de derde graad secundair onderwijs. Brussel: Vlaamse Overheid.

Agentschap Voor Hoger Onderwijs, Volwassenenonderwijs, Kwalificaties & Studietoelagen (2017). Peiling wiskunde in het basisonderwijs. Brussel: Vlaamse Overheid.

Agentschap Voor Hoger Onderwijs, Volwassenenonderwijs, Kwalificaties & Studietoelagen (2017). Peiling frans in het basisonderwijs. Brussel: Vlaamse Overheid.

Agentschap voor Infrastructuur in het Onderwijs (2013). De schoolgebouwenmonitor 2013. Indicatoren voor de kwaliteit van de schoolgebouwen in Vlaanderen. Brussel: Vlaamse Overheid.

Agentschap voor Infrastructuur in het Onderwijs (2017). Nieuwe schoolinfrastructuur in 306 gemeenten. Brussel: Vlaamse Overheid.

Beleidsdomein Onderwijs en Vorming (2018). Omgevingsanalyse van het beleidsdomein onderwijs en vorming. Brussel: Vlaamse Overheid.

Biesta, G. (2014). Het prachtige risico onderwijs. Culemborg: uitgeverij Phronese.

Biesta, G. (2018). Tijd voor pedagogiek. Over de pedagogische paragraaf in onderwijs, opleiding en vorming. Utrecht: Universiteit voor humanistiek.

Centre for Community Child Health (2009). The Impact of Poverty on Early Childhood Development. Policy Brief No 14 2009. Victoria: Centre for Community Child Health.

Crul, M., Schneider, J. & Lelie, F. (2013). Superdiversiteit. Een nieuwe visie op integratie. Amsterdam: VU University Press.

De Graaf, A. (2015). Wegwijzers naar #hbo2025. Den Haag: Vereniging Hogescholen.

Devos, G., Vanblaere, B. & Bellemans, L. (2018). Stress en welbevinden bij schoolleiders: een analyse van bepalende factoren en van vereiste randvoorwaarden. Gent: UGent. Steunpunt Onderwijsonderzoek.

Geldof, D. (2014). 'Nood aan een nieuwe democratiseringsgolf. De transitie naar superdiversiteit als uitdaging voor hoger onderwijs' TORB 2014(4): 67-77.

Glorieux, Ignace, Minnen, Joeri, Verbeylen, Julie (2018). Onderzoek naar de tijdsbesteding van leraren in het basis- en het secundair onderwijs, onderzoek in opdracht van Vlaams Ministerie van onderwijs en vorming, Researchgroep TOR.

Groenez, S. & Surkyn, J. (2018). Een capaciteitsmonitor voor het leerplichtonderwijs editie 2018. Meta-analyse. Brussel, Onderzoek in opdracht van het Vlaams Ministerie van Onderwijs & Vorming. Leuven/Brussel: HIVA/VUB.

Heymans, P. J., Godaert, E., Elen, J., Van Braak, J., & Goeman, K. (2018). MICTIVO2018. Monitor voor ICT-integratie in het Vlaamse onderwijs. Eindrapport van O&O-opdracht:

Meting ICT-integratie in het Vlaamse onderwijs (MCTIVO). Leuven/Gent: KU Leuven/ Universiteit Gent. p. 501.

Kelchtermans, G. (2012). De leraar als (on)eigentijdse professional. Reflecties over de moderne professionaliteit van leerkrachten. Leuven: Centrum voor Onderwijsbeleid, -vernieuwing en lerarenopleiding, KU-Leuven.

Kind & Gezin (2018). 'Welvaart, inkomen, armoede en kansarmoede' in: Het kind in Vlaanderen 2017. Brussel: Vlaamse Overheid, p. 93-101.

Maes, B. (2015). Rapport Commissie criteria vrijstelling leerplicht. Brussel: Commissie criteria vrijstelling leerplicht.

OECD (2018). 'Constructive accountability, transparency and trusts between government and highly autonomous schools in Flanders. Background and lessons from the strategic Governance Learning seminar, 14-15 March 2018.' Paris: OECD.

OECD (2018). Education at a glance 2018. Paris: OECD.

Onderwijsinspectie (2018). Onderwijsspiegel 2018. Brussel: Vlaamse Overheid.

Onderwijsinspectie (2017). Onderwijsspiegel 2017. Brussel: Vlaamse Overheid.

Onderwijsinspectie (2016). Onderwijsspiegel 2016. Brussel: Vlaamse Overheid.

Rekenhof (2017). Rapport over Gelijke Onderwijskansen in het gewoon basisonderwijs. Brussel: Rekenhof

Roose, I., Pulinx, R., & Van Avermaet, P. (2014). Kleine kinderen, grote kansen. Hoe kleuterleraren leren omgaan met armoede en ongelijkheid. Brussel: Koning Boudewijnstichting.

Sels, L., Vansteenkiste, S., & Knipprath, H. (2017). Toekomstverkenningen arbeidsmarkt 2050 (Werk.Rapport 2017 nr.1). Leuven: Steunpunt Werk, HIVA - KU Leuven.

Simons, M. & Masschelein, J. (2017). De leerling centraal in het onderwijs? Grenzen van personalisering. Leuven/Den Haag: Acco. p. 92-96.

Statistiek Vlaanderen (2018). Schommelingen in de schoolbevolking. Brussel: Statistiek Vlaanderen.

Studiedienst Vlaamse Regering (2018). VRIND 2017 Vlaamse Regionale Indicatoren. Brussel: Vlaamse Overheid.

UNIA Interfederaal Gelijkekansen centrum (2018). Diversiteitsbarometer Onderwijs 2018. Brussel: UNIA.

Universiteit Gent (2013). Volwassenen met zwak ontwikkelde vaardigheden: ontwikkelingen sinds 1996. PIAAC in focus: 3.

University Colleges Leuven-Limburg (2017). Project welbevinden. Leuven: UCLL.

Van Damme, D. (2017). Kennisregio Vlaanderen: sterktes en uitdagingen in internationaal perspectief. Paris: OECD.

Van Damme, D. (2018). OECD Skills Strategy Seminar: Flanders. Paris: OECD.

Vandamme, M. (2017). 'Dossier. Vijf vaststellingen over het Vlaamse onderwijs. Grote investering, grotere opbrengst' Trends december 2017(23).

Van den Branden, N. (2016). De evolutie van niet-cognitieve uitkomsten in de eerste graad secundair onderwijs: Analyse van de leerlingvragenlijst in het LiSO-project. Gent: Steunpunt Onderwijsonderzoek.

Vlaams Kinderrechtencommissariaat & de Délégué Général aux Droits de l'Enfant (2018). Alternatief rapport aan het VN-Kinderrechtencomité, Brussel: Kinderrechtencommissariaat & Délégué Général aux Droits de l'Enfant. p. 20.

Vlaamse Hogescholenraad (2017). Onderzoek met impact. Innovatie aan de Vlaamse Hogescholen samen met het werkveld. Brussel: Vlhora.

Vlaamse Hogescholenraad (2017). Talent voor morgen. Meer waarde met hogescholen. Brussel: Vlhora.

Vlaamse Interuniversitaire Raad (2018). Wees wijs investeer in grijs. Verkiezingsmemorandum 2019 van de Vlaamse universiteiten. Brussel: Vliir.

Vlaamse Overheid (2010). Vlaams Hervormingsprogramma EU 2020. Persbericht van de Vlaamse Overheid. Brussel: Vlaamse Overheid

Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid (2017). Weten is nog geen doen. Een realistisch perspectief op redzaamheid. Den Haag: WRR.

Investeren met *ambitie*

Onderwijskansen voor iedereen

MEMORANDUM 2019-2024

Advies op eigen initiatief

Unaniem goedgekeurd door de Algemene Raad op 29 november 2018

Voorbereiding: werkgroep Memorandum op 17 april 2018, 25 mei 2018, 29 juni 2018, 7 september 2018, 21 september 2018, 26 oktober 2018, 9 november 2018 en 16 november 2018 onder voorzitterschap van Mia Douterlungne

Werden geconsulteerd: Raad Basisonderwijs op 9 mei 2018, 13 juni 2018 en 10 oktober 2018; Raad Secundair Onderwijs op 17 mei 2018, 14 juni 2018 en 11 oktober 2018; Raad Hoger Onderwijs op 12 juni 2018 en 9 oktober; Raad Levenslang en Levensbreed Leren op 8 mei 2018, 12 juni 2018 en 9 oktober 2018

De basisideeën uit het memorandum werden ook afgetoetst aan een focusgroep op 28 september 2018 bestaande uit Jan Praet (ouder), Ilse Geerinck (lector UCLL, onderzoekster KUL), Yasmien Naciri (ondernemer en opiniemaker), Geert De Vos (hoogleraar UGent), Dimokritos Kavadias (docent VUB), Willem De Wachter (ouder) en Machteld Verbruggen (algemeen directeur hogeschool Thomas More).

Dossierbeheerder: Roos Herpelinck